

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ  
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЗАОЧНОЇ ТА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ  
КАФЕДРА ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

## **КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА**

Освітній рівень «МАГІСТР»

на тему: «**МЕТОДОЛОГІЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО  
ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З РІЗНИМИ ДЕБІТОРАМИ В  
ФЕРМЕРСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ «ОАЗИС «К»  
САМБІРСЬКОГО РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**»

Виконав: студент II курсу, групи ОП-2 магі  
Спеціальності 071 «Облік і оподаткування»  
(шифр і назва напрямку підготовки, спеціальності)

СТРИЖАК АНЖЕЛІКА ІВАНІВНА

(прізвище та ініціали)

Керівник: к.е.н., доцент ЖИДОВСЬКА Н. М.

Рецензент: КУЖИДЛО В. М.

ДУБЛЯНИ 2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ  
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЗАОЧНОЇ ТА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ  
КАФЕДРА ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

Освітній рівень МАГІСТР  
Спеціальність 071 «ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ»  
(шифр і назва)

**ЗАТВЕРДЖУЮ**  
Завідувач кафедри  
обліку та оподаткування

\_\_\_\_\_  
(підпис)  
д.е.н, проф. Гнатишин Л.Б.  
“ \_\_\_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 20\_\_ року

**З А В Д А Н Н Я**  
на кваліфікаційну роботу студенту

СТРИЖАК АНЖЕЛІЦІ ІВАНІВНІ  
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту (роботи): **«Методологія та організація бухгалтерського обліку розрахунків з різними дебіторами в фермерському господарстві «Оазис «К» Самбірського району Львівської області».**

Керівник проекту (роботи): Жидовська Наталія Михайлівна, к.е.н., доцент  
( прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджені наказом ЛНУП від «30» червня 2022 року № 137/к-с

2. Строк подання студентом проекту (роботи) до «12» грудня 2022 року

3. Вихідні дані до проекту (роботи): нормативно-літературні джерела за темою роботи, дані аналітичного та синтетичного обліку, річна фінансова та статистична звітність досліджуваного підприємства, методичні рекомендації, наукові праці, періодичні видання, інтернет-ресурси.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)  
ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ЕМПІРИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність дебіторської заборгованості, її класифікація, визнання та оцінка

1.2. Нормативне, правове та літературне забезпечення

1.3. Методика дослідження

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З РІЗНИМИ ДЕБІТОРАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

2.1. Оцінка операційної діяльності фермерського господарства «Оазис «К» Самбірського району Львівської області

2.2. Аналіз та оцінка дебіторської заборгованості ФГ «Оазис «К»

2.3. Особливості організації бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості підприємства

2.4. Організація первинного та зведеного документування розрахунків з різними дебіторами

2.5. Синтетичний і аналітичний облік розрахунків з різними дебіторами в ФГ «Оазис «К» та відображення його у фінансовій звітності

2.6. Стан екологічної безпеки та заходи щодо його покращення

РОЗДІЛ 3. КОНЦЕПТУАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ТА ІНСТРУМЕНТАРІЙ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ДЕБІТОРАМИ

3.1. Облікове та аналітичне забезпечення розрахунків з контрагентами сільськогосподарського підприємства

3.2. Рефлексійні засади науково-технічних розроблень в частині обліку і аналізу дебіторської заборгованості

3.3. Використання інформаційних технологій для покращення обліку заборгованості дебіторів

3.4. Інструменти та важелі управління дебіторською заборгованістю підприємства

#### РОЗДІЛ 4. ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

4.1. Аналіз стану охорони праці

4.2. Планування заходів з покращення охорони праці

4.3. Економічна ефективність заходів з поліпшення охорони праці

4.4. Безпека у надзвичайних ситуаціях

#### ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) рисунки, таблиці

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
З охорони праці та захисту населення			
З екології			

7. Дата видачі завдання: «17» травня 2022 року

### КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи
1.	Отримання завдання. Вивчення рекомендованої літератури по темі роботи. Написання аналітичного огляду. Вивчення об'єкту. Аналіз існуючого стану (складання програми; написання пояснювальної записки; підготовка картографічних матеріалів для кваліфікаційної роботи).	17.05.22-15.07.22 р.
2.	Розробка перспективного рішення та його обґрунтування (написання перспективної частини; виготовлення планової основи для основного варіанту роботи).	16.07.22–06.10.22 р.
3.	Розробка та обґрунтування пропозицій щодо реалізації роботи. Розробка питань з охорони праці та захисту населення, екології. Написання економічної частини роботи; висновків і пропозицій з реалізації роботи; питань з охорони праці і захисту населення; кінцеве редагування пояснювальної записки; оформлення кінцевого варіанту роботи та інших графічних матеріалів, які представляються до захисту в ЕК).	07.10.22 – 18.11.22 р.
4.	Кінцеве оформлення кваліфікаційної роботи (здача пояснювальної записки керівнику роботи; виправлення його зауважень; здача роботи на рецензування; кінцеве оформлення ілюстративних матеріалів, таблиць).	19.11.22 – 11.12.22 р.
5.	Підготовка до захисту в ЕК. Пробний захист на випускній кафедрі (написання доповіді й погодження її з керівником роботи; виправлення зауважень у графічній частині).	12.12.22 – 21.12.22 р.

Студент \_\_\_\_\_  
( підпис )

Стрижак А.І.  
(прізвище та ініціали)

Керівник проекту (роботи) \_\_\_\_\_  
( підпис )

Жидовська Н.М.  
(прізвище та ініціали)

УДК 631.11:631.16 (477.86)

Кваліфікаційна робота: 103 с. текст. част., 39 таблиць, 16 рисунків, 70 літературних джерел.

***«Методологія та організація бухгалтерського обліку розрахунків з різними дебіторами в фермерському господарстві «Оазис «К» Самбірського району Львівської області».***

Стрижак А.І. – Кваліфікаційна робота. Кафедра обліку та оподаткування – Дубляни, ЛНУП, 2022.

Текстова частина кваліфікаційної роботи містить вступ, чотири розділи, висновки і пропозиції, список використаних джерел.

У першому розділі висвітлюється теоретичні та емпіричні основи формування дебіторської заборгованості підприємства, нормативно-правове та літературне забезпечення, основні методи досліджень в системі управління дебіторською заборгованістю підприємством.

У другому розділі розкрито організаційно-економічну характеристику фермерського господарства «Оазис «К», проаналізовано основні економічні показники його діяльності. Висвітлено стан та особливості організації бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості підприємства. Розглянуто первинний, аналітичний та синтетичний облік розрахунків з різними дебіторами та стан екологічної безпеки, заходи щодо його покращення.

У третьому розділі розглянуто облікове та аналітичне забезпечення розрахунків з контрагентами сільськогосподарського підприємства, питання автоматизації обліку розрахунків з різними дебіторами, інструменти та важелі управління дебіторською заборгованістю підприємства.

У четвертому розділі описується охорона праці та цивільний захист на фермерському господарстві «Оазис «К» Самбірського району Львівської області.

## **АНОТАЦІЯ**

В кваліфікаційній роботі висвітлено емпіричні основи формування дебіторської заборгованості підприємства, нормативно-правове та літературне забезпечення, основні методи досліджень в системі управління дебіторською заборгованістю підприємством. Описано стан бухгалтерського обліку розрахунків з різними дебіторами в фермерському господарстві «Оазис «К». Внесено пропозиції щодо вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення розрахунків з контрагентами сільськогосподарського підприємства, зокрема запропоновано створити власну управлінську звітність, яка міститиме інформацію про реалізацію продукції, розроблено модель алгоритмів облікових процедур комп'ютерної обробки інформації про наявність і рух дебіторської заборгованості на підприємствах та модель методики проведення аналізу дебіторської заборгованості.

## **ANNOTATION**

Empirical foundations of the formation of the company's receivables, legal and literary support, basic research methods in the company's receivables management system are highlighted in the qualification work. The state of accounting of settlements with various debtors in the "Oasis "K" farm is described. Proposals were made to improve the accounting and analytical provision of settlements with counterparties of an agricultural enterprise, in particular, it was proposed to create own management reporting that would contain information on the sale of products, a model of algorithms for accounting procedures for computer processing of information on the presence and movement of receivables at enterprises was developed, and a model of the methodology for carrying out analysis of receivables.

## ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ЕМПІРИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	9
1.1. Сутність дебіторської заборгованості, її класифікація, визнання та оцінка	9
1.2. Нормативне, правове та літературне забезпечення	18
1.3. Методика дослідження	21
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З РІЗНИМИ ДЕБІТОРАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ	25
2.1. Оцінка операційної діяльності фермерського господарства «Оазис «К» Самбірського району Львівської області	25
2.2. Аналіз та оцінка дебіторської заборгованості ФГ «Оазис «К»	30
2.3. Особливості в організації бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості підприємства	37
2.4. Організація первинного та зведеного документування розрахунків з різними дебіторами	42
2.5. Синтетичний і аналітичний облік розрахунків з різними дебіторами в ФГ «Оазис «К» та відображення його у фінансовій звітності	48
2.6. Стан екологічної безпеки та заходи щодо його покращення	57
РОЗДІЛ 3. КОНЦЕПТУАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ТА ІНСТРУМЕНТАРІЙ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ДЕБІТОРАМИ	64
3.1. Облікове та аналітичне забезпечення розрахунків з контрагентами сільськогосподарського підприємства	64
3.2. Рефлексійні засади науково-технічних розроблень в частині обліку і аналізу дебіторської заборгованості	69
3.3. Використання інформаційних технологій для покращення обліку заборгованості дебіторів	74
3.4. Інструменти та важелі управління дебіторською заборгованістю підприємства	79
Розділ 4. ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ	84
4.1. Аналіз стану охорони праці	84
4.2. Планування заходів з покращення охорони праці	86
4.3. Економічна ефективність заходів з поліпшення охорони праці	88
4.4. Безпека у надзвичайних ситуаціях	91
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	94

## ВСТУП

**Актуальність теми.** Облік, аналіз та податкова організація заборгованості дебіторів є стратегічною для усіх підприємств усіх форм власності. Отже результат даного процесу безпосередньо впливає на платоспроможність господарства, його ліквідність, прибутковість, базу оподаткування та інші економічні та фінансові показники, які в свою чергу позначаються на загальній прибутковості господарства.

Оскільки увага зосереджена на стані заборгованості дебіторів, необхідно враховувати зміни в бізнес-середовищі, які змушують учасників господарської діяльності шукати сучасніші шляхи вдосконалення процесу, здійснювати розробку нових методів та моделей аналізу заборгованості дебіторів, проводити аналіз форм і систем оцінок даних заборгованості дебіторів з автоматизацією та сучасними інформаційними технологіями.

Питання та проблеми заборгованості дебіторів розкрито у наукових працях багатьох зарубіжних та вітчизняних вчених. За великий вклад для розвитку теоретичних і практичних аспектів обліку і економічного аналізу можна виділити таких вітчизняних вчених, як В.Г. Швеця, В.В. Сопко, І.М. Парасій-Вергуненко, В.Г. Лінника, Ю.А. Кузьмінського, Л.М. Кіндрацьку, Г.Г. Кірейцева, В.І. Єфіменко, З.В. Гуцайлюка, Й.Я. Даньків, А.М. Герасимовича, Ф.Ф. Бутинець, М.Т. Білуху та зарубіжних вчених К. Друрі, Д. Стоун, Ж.-К. Коллі, І. Бернар та ін.

На сьогоднішній день існує низка невирішених, дискусійних та недостатньо вивчених проблем теорії, організації обліку, методології і аналізу дебіторської заборгованості АПК, що свідчить про актуальність обраної теми

дослідження.

**Мета кваліфікаційної роботи** – вивчити теоретичні, науково-методичні та практичні питання щодо організації та методів обліку розрахунків з різними дебіторами і розробити пропозиції щодо вдосконалення цієї ділянки обліку фермерському господарстві «Оазис «К» Самбірського району Львівської області.

Виходячи із зазначених цілей, виділено такі взаємопов'язані питання досліджень теоретичного, методологічного, практичного і організаційного характеру:

- розібрати економічну сутність розрахунків з дебіторами за вітчизняними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку і фінансової звітності;
- розглянути стан заборгованості дебіторів для виявлення ефективності керування дебіторською заборгованістю досліджуваного господарства;
- розібрати організаційне і методичне забезпечення обліку розрахунків з боржниками в ФГ «Оазис «К»;
- надати рекомендації щодо вдосконалення структури бухгалтерського обліку для формування розрахунків з різними дебіторами за національною і міжнародною системами бухгалтерського обліку;
- сформулювати механізми і фактори, які позначаються на керуванні заборгованістю господарства, зокрема дебіторською.

**Об'єктом дослідження** є фінансово-господарська діяльність фермерського господарства «Оазис «К» Самбірського району Львівської області.

**Предметом дослідження** є комплекс теоретичних, методологічних, організаційних і практичних аспектів обліку дебіторської заборгованості зокрема розрахунків з різними дебіторами, та економічного аналізу.

**Методологічною базою наукового дослідження** є основні методи дослідження, які використовувались для написання кваліфікаційної роботи, а саме методи аналізу, синтезу, порівняння, методи індукції та дедукції,



статистична обробка та спостереження інформації. Крім того було проведено SWOT-аналіз для досліджуваного нами господарства.

**Наукова новизна:**

– запропоновано системну модель елементів методу обліку, які стосуються кожного етапу облікового процесу та модель алгоритму облікової програми для обробки комп'ютером наявності та руху заборгованості дебіторів у господарстві;

– вдосконалено системний підхід для обліку заборгованості дебіторів як спосіб покращення фінансового стану господарства при інфляції;

– зроблено аналіз і оцінку заборгованості дебіторів ФГ «Оазис «К», що дозволить дізнатись реальний грошовий стан господарства і таким чином виявити шляхи покращення цих показників;

– рекомендовано досліджуваному суб'єкту господарювання вдосконалити облік відображення знижок на товари, що надаються покупцям або замовникам, використовуючи при цьому запропоновані нами аналітичні рахунки, які відкриваються до субрахунку 93.4 «Знижки надані»;

– вдосконалено механізм та чинники впливу на керування дебіторською заборгованістю підприємства, що дає можливість значно збільшити ефективність управління дебіторською заборгованістю та загальну ефективність діяльності господарства;

– проведено SWOT-аналіз господарства, що показує сильні та слабкі його сторони та стратегічне позиціонування господарства загалом;

– продемонстровано підходи до вдосконалення обліку заборгованості дебіторів фермерського господарства.

**Інформаційна база дослідження:** правові і нормативні акти, наукові праці закордонних та вітчизняних вчених у галузі обліку заборгованості дебіторів, безкоштовні електронні ресурси, внутрішні регламенти господарства, науково-практичні матеріали конференцій, міжнародні стандарти обліку, дані статистичної звітності у щорічниках, матеріали семінарів, практичні матеріали

господарства, яке ми досліджуємо.

**Практична цінність** кваліфікаційної роботи полягає у висуненні пропозицій для удосконалення організації бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості у ФГ «Оазис «К» Самбірського району Львівської області.

## **РОЗДІЛ 1**

### **ТЕОРЕТИЧНІ ТА ЕМПІРИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ**

### **ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ**

### **ПІДПРИЄМСТВА**

#### **1.1. Сутність дебіторської заборгованості, її класифікація, визнання та оцінка**

Спочатку поняття «дебітор» і «дебіторська заборгованість» ототожнювалися з товарами, грошима, рахунками (регістрами бухгалтерського обліку). Розвиток бухгалтерського обліку в нашій країні та еволюція таких понять, як «дебітор» і «дебіторська заборгованість» відбулися під впливом західноєвропейської культури. Зокрема, Дж. Хокінс, автор книги «Ключ комерції», писав: «Дебітор це річ грошей або товарів, які ти купив, зайняв або прийняв, або він є тим, хто у тебе купляє, зичить або приймає».

Вже у 20-х рр. ХХ ст. бухгалтерська практика призвела до поділу поточного рахунку на окремі активні (дебітор) і пасивні (кредитор) рахунки, які пізніше також були розділені на кілька рахунків.

Об'єктом обліку у радянській літературі є не окремі грошові засоби та заборгованість дебіторів, а розрахунок у цілому. Тому в різний час під заборгованістю дебіторів розуміють платіжну вимогу; грошові кошти до сплати; інвестиції в ліквідні активи; заборгованість; право на отримання коштів; кошти на рахунку.

Сучасні трактування поняття «дебіторська заборгованість» з'явилися ще у 8 ст. Особливо суттєвий і важливий внесок французьких вчених Дж. Дзаппи та Е. Дегранжа, оскільки вони розглядають заборгованість дебіторів як один із показників для характеристики фінансового стану підприємства.

Розгляд облікової категорії «дебіторська заборгованість» спрямований на формування теоретичних положень, які бухгалтерська наука зможе використовувати в реальній роботі підприємств з метою ефективного управління діяльністю суб'єктів господарювання. У вітчизняному вченні в методології бухгалтерського обліку чітко виділяються суб'єкти розрахунків. У суб'єктів господарювання більшість розрахунків становлять відносини із зовнішніми дебіторами на умовах післяплати (товарного кредиту) за надані послуги, відвантажену продукцію, товари, отримані аванси та виконані роботи.

Порівняно з ПСБО 10 «Дебіторська заборгованість», Податковий кодекс дає більш чітке визначення поняття «дебітор», оскільки в першому випадку боржник — це особа, яка має борг у вигляді певної суми коштів перед іншою особою внаслідок минулих подій, їх еквівалентів чи іншого майна (ст. 14.1.43 ГПК) [36].

Існує суттєва різниця в терміні «дебіторська заборгованість» у міжнародних стандартах бухгалтерського обліку. Крім того, розрізняють два види дебіторської заборгованості: Accounts Receivable та Receivables.

Accounts Receivable — це сума до сплати від покупця, відображена в бухгалтерських книгах підприємства, але не підтверджена простим векселем, переказним векселем або акцептом (відкритий балансовий рахунок), тобто загальна сума, яку необхідно сплатити торговому боржнику.

В свою чергу Receivable - це вимоги третіх осіб щодо майбутніх платежів, товарів і послуг. Заборгованість дебіторів включає рахунки-фактури, які виплачуються покупцям, що здійснюють розстрочення, наявність боргу за векселями, заборгованість працівників, заборгованість за втрату майна страхової компанії тощо.

Значення заборгованості дебіторів є надзвичайно важливим, і це засвідчують численні статті у різних джерелах, зокрема в літературних та періодичних (табл. 1.1)

Грамотне управління дебіторами та їх заборгованістю зокрема, може дозволити залучити нових виробників продукції і розширити ринок збуту товарів, а неправильні розрахунки в діяльності з дебіторами призведуть до непередбачуваних наслідків, можливо навіть і до банкрутства бізнесу.

Таблиця 1.1

### Визначення дебіторської заборгованості науковцями у спеціальній літературі

№п/п	Джерело	Визначення
1	2	3
1	Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку	Це заборгованість інших підприємств чи окремих осіб з платежів даному підприємству. Дебіторська заборгованість означає, що кошти даного підприємства тимчасово знаходяться у інших підприємств (організацій) чи осіб, але підлягають обов'язковому поверненню при закінченні певного строку.
2	Загородній А., Сліпушко О., Вознюк Г., Словженко Т. Словник банківських термінів	Сума заборгованостей підприємству (організації) від юридичних або фізичних осіб (дебіторів). Виникає внаслідок господарських стосунків між ними.
3	Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський словник	1) сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату балансу; 2) частина оборотного капіталу, а також вимоги на його отримання у вигляді готівки, матеріальних та інших ресурсів від суб'єктів господарювання; 3) заборгованість інших підприємств або окремих осіб за платежами даному підприємству.
4	Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.1. / Редкол.: С.В. Мочерний (відп.ред) та ін	Частина оборотного капіталу підприємства, компанії; сума, яку заборгували підприємству, організації, компанії інші юридичні особи і компанії, а також громадяни, що є їх боржниками за поставку товарів, виконання робіт надання послуг тощо.
5	Лишиленко О.В. Бухгалтерський фінансовий облік	Сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату.
6	Пушкар М.С. Фінансовий облік	Дебіторською вважається заборгованість, яка виникає в ході взаємовідносин підприємства з економічними агентами (юридичними і фізичними) і

		належить даному підприємству на певну дату.
7	Свідерській Є.І. Секрети бухгалтерії	Дебіторська заборгованість - це заборгованість будь-яких фізичних і юридичних осіб даному підприємству, організації, фірми всіх форм власності.
8	Сопко В. Бухгалтерський облік	Дебіторська заборгованість є сумою боргових вимог, які утворилися у різних юридичних та фізичних осіб перед підприємством у процесі господарської діяльності.
9	Бандурка О.М., Коробов М.Я., Орлов П.І., Петрова К.Я. Фінансова діяльність підприємства	Дебіторська заборгованість - сума боргів на користь підприємства від юридичних або фізичних осіб у результаті господарських взаємовідносин.

Для нормальної діяльності підприємство змушене забезпечувати себе всіма оборотними коштами, оскільки їх нестача змушує збільшувати фінансування.

Факторами, які впливають на зміну величини оборотних коштів, є дебіторська або кредиторська заборгованість і величина товарно-матеріальних цінностей. Управління цими компонентами потребує ефективної політики. Бажано, щоб пріоритетом компанії була передоплата або оплата після поставки, оскільки в цьому випадку немає боргового ризику. При цьому на розмір оборотних коштів безпосередньо впливає дебіторська заборгованість. Адже чим більша сума заборгованості дебіторів, тим більший обсяг додаткового фінансування для покриття поточних витрат.

На розмір заборгованості дебіторів впливають певні фактори, які ми зобразили на рис. 1.1.

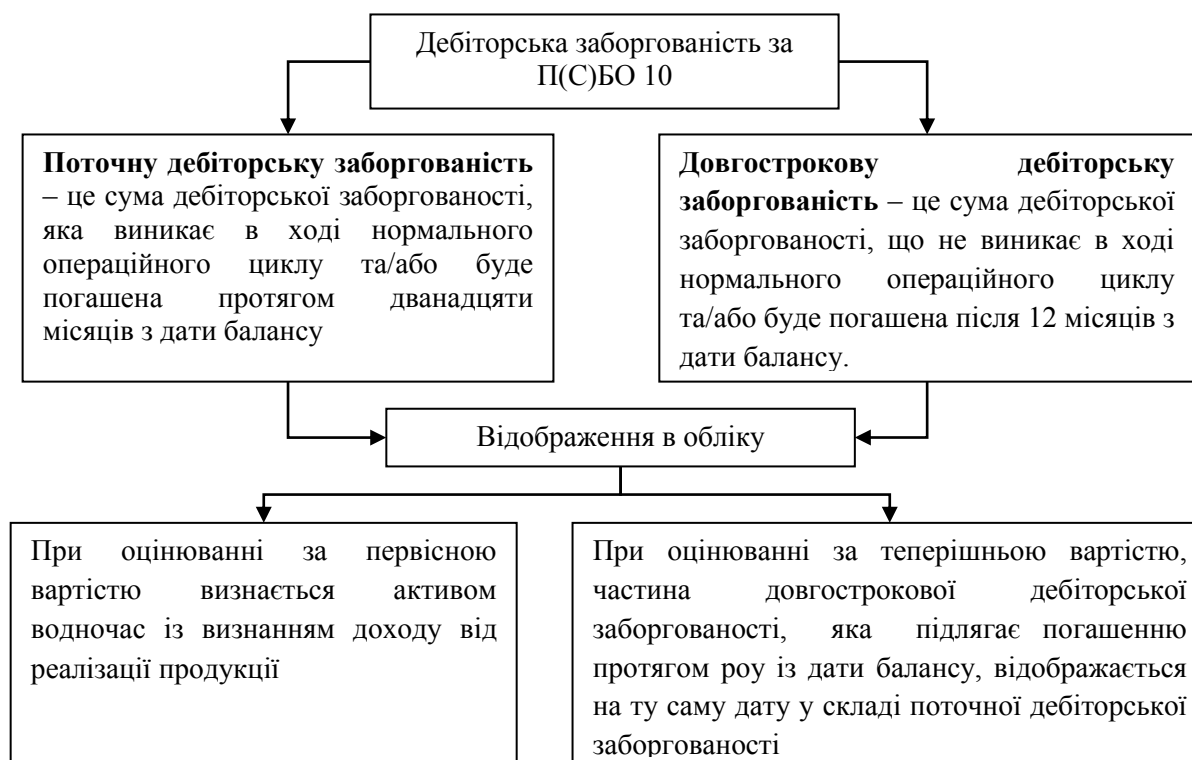


*Рис. 1.1. Вплив чинників на величину дебіторської заборгованості*

Завдяки виконанню умов, правил і процедур існує дебіторська заборгованість, їх дотримання гарантує досягнення запланованих результатів.

Класифікація заборгованості дебіторів на основі різних ознак, необхідна для забезпечення того, щоб користувачі фінансової звітності отримували облікову інформацію, необхідну для приймання ефективних управлінських ухвал і рішень. Класифікацію заборгованості дебіторів доцільно трактувати як групування різноманітних видів заборгованості дебіторів за певною особливістю залежно від мети та завдань їх здійснення. Заборгованість дебіторів, як правило, класифікують за такими критеріями: строк погашення і відповідність із звичайним бізнес-циклом; предмет, у зв'язку з яким появилася заборгованість дебіторів; вчасність погашення.

Згідно П(С)БО 10 заборгованість дебіторів поділяють на два види (рис.1.2).



*Рис. 1.2. Види дебіторської заборгованості за П(С)БО 10 та відображення її в обліку\**

\* розроблено автором

У вітчизняній практиці оцінка заборгованості дебіторів безпосередньо пов'язана з її класифікацією.

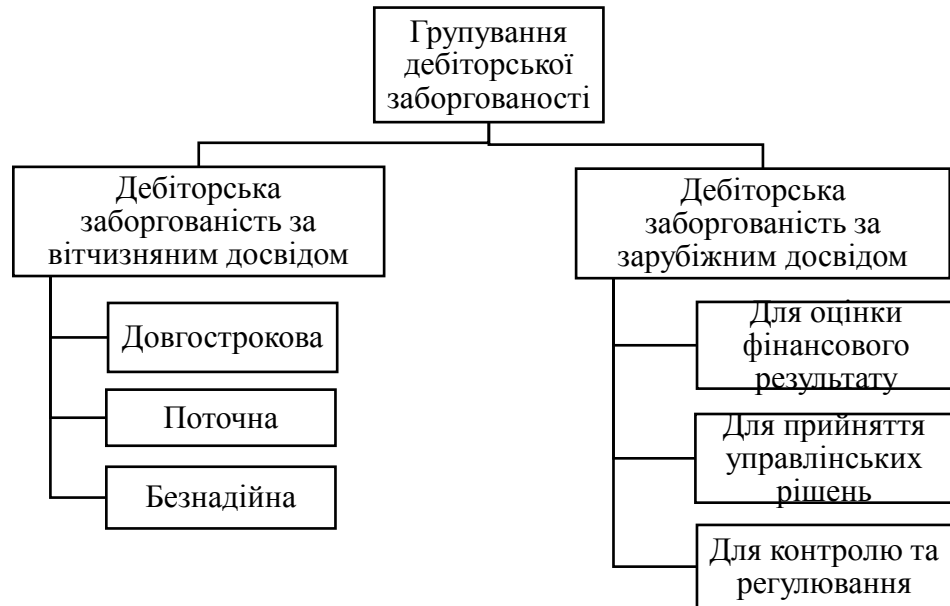
Поточну дебіторську заборгованість за вчасністю погашення поділяють на три аспекти, як показано в таблиці 1.2.

*Таблиця 1.2*

### **Види поточної дебіторської заборгованості**

Вид заборгованості	Визначення	Умови переходу до іншого стану
Сумнівна	Дебіторська заборгованість, щодо якої існує невпевненість у її погашенні боржником	Перехід заборгованості у безнадійну пов'язаний із списанням заборгованості із балансу, оскільки вона перестала відповідати визначенню балансу
Нормальна	Дебіторська заборгованість, щодо якої існує впевненість у її погашенні боржником	Перехід заборгованості у сумнівну супроводжується нарахуванням резерву сумнівних боргів
Безнадійна	Дебіторська заборгованість, щодо якої існує впевненість у її непогашенні боржником або строк позовної давності якої закінчився	

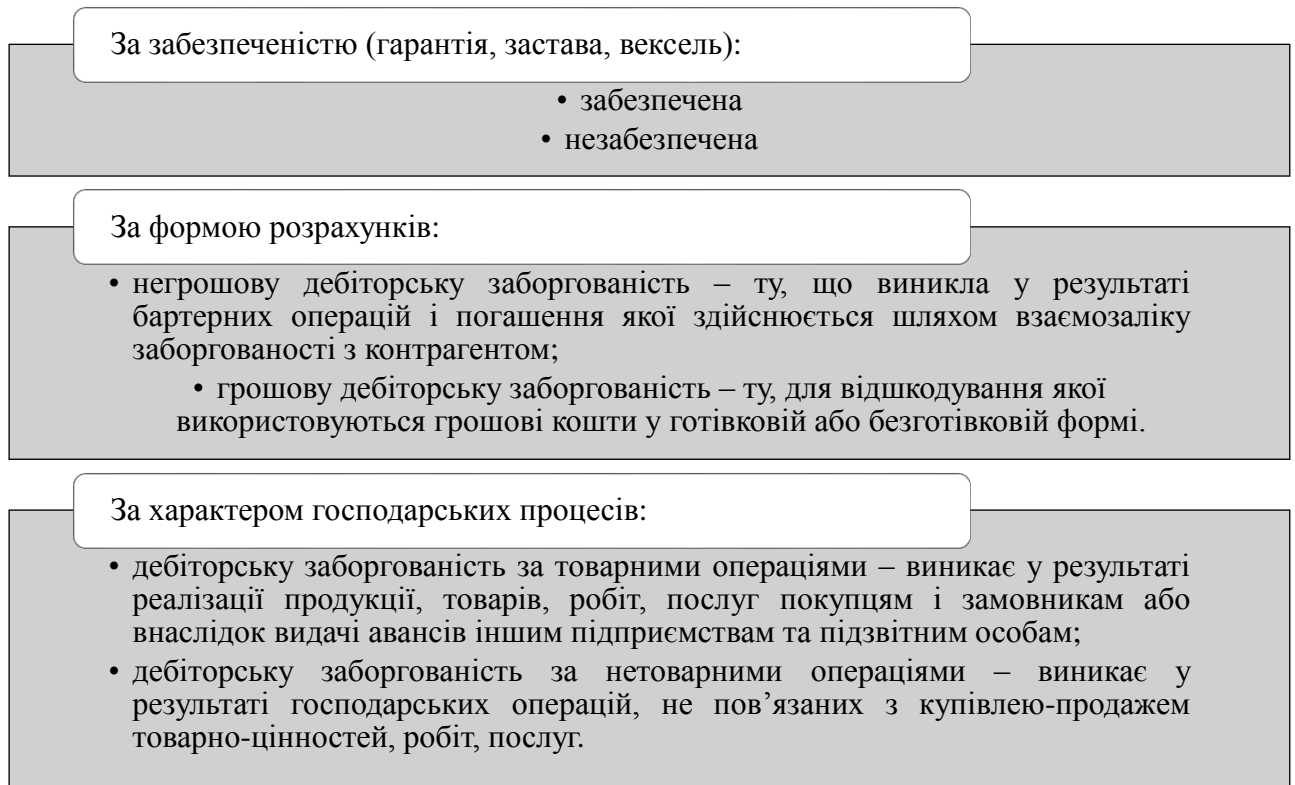
Також заборгованість дебіторів необхідно групувати відповідно до зарубіжного та вітчизняного досвіду, як показано на рисунку 1.3.



*Рис. 1.3. Групування дебіторської заборгованості*

Дебіторська заборгованість класифікується за забезпеченістю, формою розрахунків та характером господарського процесу, як це показано на рис. 1.4.



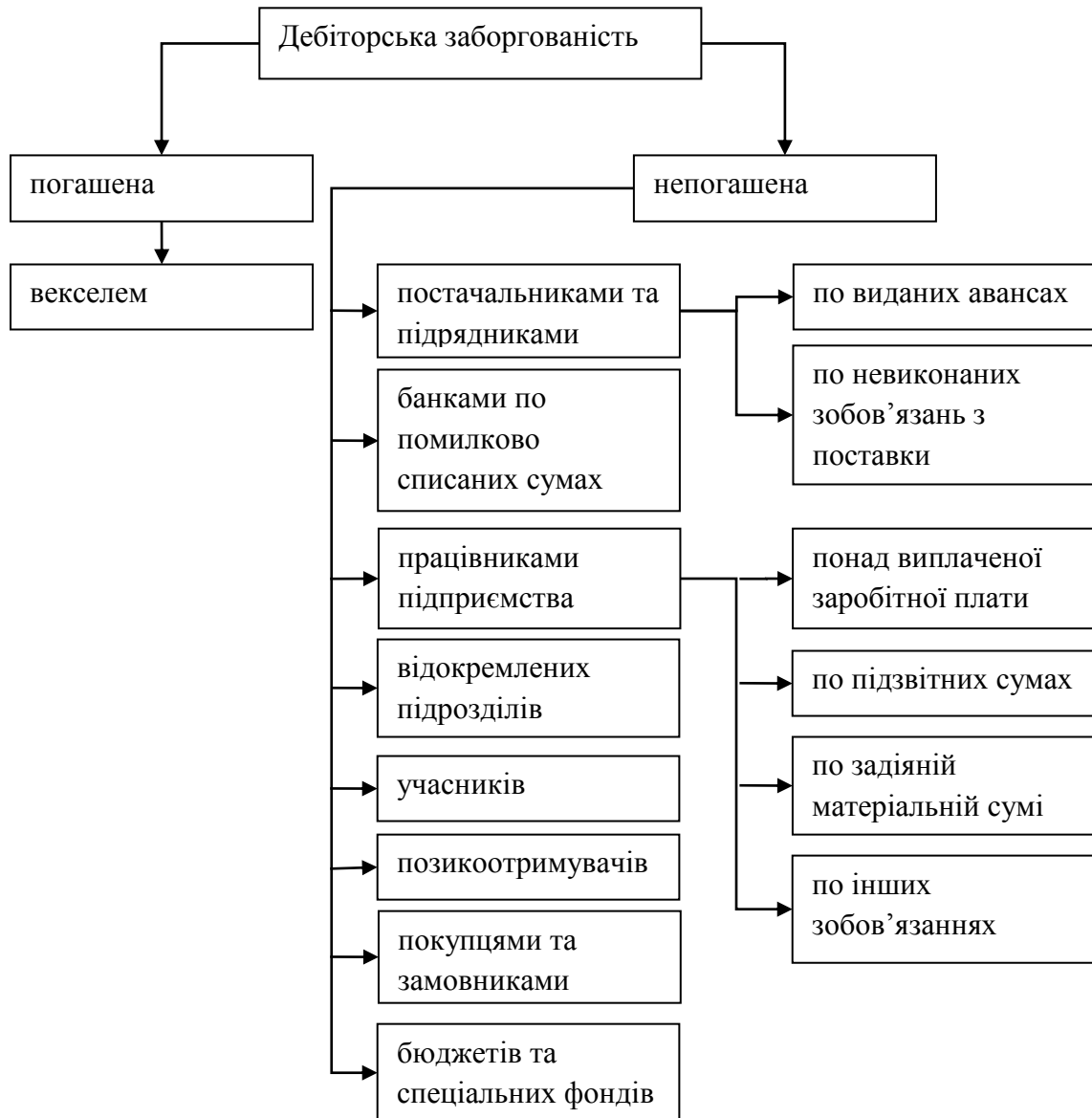


*Рис.1.4. Класифікація дебіторської заборгованості*

Також поділяють заборгованість дебіторів залежно від цільових груп боржників (рис. 1.5).

Ці типи поділу за цільовими групами, дуже важливі для керування заборгованістю дебіторів, а також відображення її в обліку. Це дає можливість знаходити помилки у фінансових і бухгалтерських звітах та визначати їх причини. Загалом ця класифікація характеризується наявністю різноманітних ознак того, що розрахунок з боржником має різний ступінь деталізації та узагальненості.

Загалом ця класифікація характеризується наявністю різноманітних ознак того, що розрахунок з боржником має різний ступінь деталізації та узагальненості.



*Рис. 1.5. Класифікація дебіторської заборгованості за погашенням і боржниками*

Проте цієї інформації для аналізу розрахунків з дебіторами при прогнозуванні виникнення платіжних криз у суб'єктів господарювання є недостатньо, що в свою чергу може вплинути на можливість формування рекомендацій щодо запобігання таким негативним явищам.

Для подальшої оцінки також важливо розділити дебіторську заборгованість на монетарну та немонетарну. Зокрема першу слід оцінювати за справедливою вартістю під час визнання та на звітну дату - залежно від того,

яка з двох оцінок є нижчою - чиста вартість реалізації або справедлива вартість. Другий – заснований на обміні подібних (історичних або переоцінених) і неподібних активів. Враховуючи вимоги сучасного ринкового середовища, ці зміни дадуть змогу більш достовірно та правдиво відображати інформацію про дебіторську заборгованість в обліку та звітності [35].

Дебіторська заборгованість визнається активом, якщо компанія, ймовірно, отримає економічні вигоди в майбутньому, і сума може бути достовірно визначена.

Крім того, для коректного відображення інформації в обліковому реєстрі необхідно провести оцінку дебіторської заборгованості.

Дебіторська заборгованість, як невід’ємна частина елемента фінансової звітності, повинна визнаватися та відображатися у звітності за сумами, визначеними разом з оцінкою дебіторської заборгованості в поточному обліку.

На рисунку 1.6 наведено порядок правильності формування оцінки поточної дебіторської заборгованості та порівняння вітчизняної та зарубіжної практики.

Оцінка поточної дебіторської заборгованості				
Вітчизняна практика		Зарубіжна практика		
На дату виникнення	На дату складання балансу	На дату виникнення	На дату погашення	На дату складання балансу
за первісною вартістю	- за первісною вартістю	Валовий метод		
		За сумою виставленого рахунку	З урахуванням знижки	За сумою скоригованою на знижку
	- за чистою вартістю реалізації	Чистий метод		
		За сумою зменшеною на величину знижки	- з урахуванням знижки -знижка, не отримана покупцем, трактується як «штраф»	За сумою, скоригованою на знижку

*Рис 1.6. Оцінка поточної дебіторської заборгованості у вітчизняній та зарубіжній практиці*

Методика оцінки заборгованості дебіторів визначена П(С)БО 10, в тому числі за балансом, на звітну дату та при списанні на безнадійну з балансу. Заборгованість дебіторів довгострокова відображається в балансі та на неї нараховують відсотки за поточною оцінкою [38].

Зобов'язання за договором фінансової оренди відображаються в балансі орендодавця як чисті інвестиції в оренду.

Загалом, слід зауважити, що заборгованість дебіторів у сучасному світі є одним із негативних явищ у економіці. Величезна заборгованість, що існує між українськими компаніями, фірмами та підприємствами, призвела до кризи неплатежів, що сповільнює розвиток ринків.

## **1.2. Нормативне, правове та літературне забезпечення**

Діяльність будь-яких суб'єктів господарювання залежить від нормативно-правових основ, які регулюють правовідносини господарств з державою чи іншими суб'єктами господарювання. Тому для бізнесу дуже важливо вивчати законодавчу базу щодо дебіторської заборгованості.

Правова інформація міститься в нормах і законодавчих актах, зокрема в законах України, які регулюють діяльність суб'єктів господарської діяльності в галузі економіки, фінансів і виробничих відносин.

Усю нормативну інформацію можна знайти в наказах Міністерства фінансів України, Національного банку України, Кабінету Міністрів України, Державного комітету статистики України та інших міністерств і відомств. Інформація з нормативних джерел має відповідати інформації з правових джерел. Одним із важливих нормативних джерел щодо визначення та обліку дебіторської заборгованості вважають План рахунків бухгалтерського обліку і Інструкцію його використання. Крім того, визначальними документами є розпорядження, пропозиції і рекомендації науково-практичних конференцій, міжнародні та національні стандарти обліку тощо.

Ця інформація призначена для надання адміністративних функцій, таких як характер дебіторської заборгованості, аналіз та її оподаткування. Нормативно-правова та довідкова інформація використовується для оцінки та суті дебіторської заборгованості підприємства відповідно до чинного законодавства. При перегляді нормативно-правової бази значну увагу приділено законодавчим актам, що регулюють облік на підприємстві, організації чи установі (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

**Нормативні документи з питань обліку, аналізу та оподаткування дебіторської заборгованості підприємства**

№ п/п	Документ	Короткий зміст документа	Використання документа
1	Податковий кодекс України від 2.12.10р. № 2755-УІ	Налагоджує відносини, про виплату податків і зборів, розкриває права і обов'язки, компетенцію контролюючих органів, права та обов'язки посадових осіб та відповідальність за порушення ПК.	При досліджуванні переліку податків і зборів які існують в Україні, та упорядкованість їх адміністрування, платників зборів та податків.
2	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99р. №996	Розкриває правові засади регулювання, будови, ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності, характеризує реєстри бухгалтерського обліку та первинні облікові документи	Досліджує організацію обліку дебіторської заборгованості і відображення їх результатів у фінансовій звітності
3	Національне Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	Форма та зміст Балансу, та загальні вимоги і визначення його статей	Суть дебіторської заборгованості, контроль порядку їх відображення у балансі, а також для економічної характеристики
4	П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» Наказ МФУ №92 від 27.04.2000р.	Визнає методичні засади формування бухгалтерської інформації про дебіторську заборгованість	Вивчення складових дебіторської заборгованості та її сутності
5	План рахунків бухгалтерського обліку та Інструкція про його застосування Наказ Мінфіну №291 від 30.11.99	Визначає порядок ведення рахунків, методи подвійного запису, інформацію про наявність і рух зобов'язань, капіталу, активів, та явища фінансово-господарської діяльності	Для організації бухгалтерського обліку
6	Міжнародний стандарт фінансової звітності 1 «Перше застосування міжнародних стандартів фінансової звітності»	Визнає дебіторську заборгованість у балансі, коли воно стає зобов'язанням і як наслідок цього має юридичне право одержувати грошові чи	При вивченні складових дебіторської заборгованості, та його сутності

		інші цінності	
7	Методичні рекомендації про застосування реєстрів бухгалтерського обліку Наказ МФУ від 29.12.2000 р. №356	Цілеспрямовані на узагальнення у реєстрах бухгалтерського обліку методом подвійного запису інформації що існує рух капіталу, зобов'язань та активів	Відображення дебіторської заборгованості у облікових реєстрах
8	Положення про документальне забезпечення записів в бухгалтерському обліку Наказ МФУ №88 від 24.03.95р	Визнає порядок організації документообігу і порядок їх зберігання на підприємстві	При організації документального оформлення

Крім нормативної та законодавчої бази, вивчалась також теоретична література з дебіторської заборгованості (табл.1.4).

Таблиця 1.4

### Огляд спеціальної літератури з обраної тематики

№ п/п	Назва посібника	Короткий зміст	Використання для даної теми
1	Бухгалтерський облік в Україні: теорія і практика. Під ред. А.Н. Коваленко. - Дніпропетровськ: Баланс-Клуб	Розкриваються теоретичні та методичні основи бухгалтерського обліку в Україні на основі національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку	При вивченні організації бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості
2	Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік.	Викладені основні питання теорії і техніки ведення бухгалтерського обліку в умовах застосування нового Плану рахунків і П(С)БО	Для організації фінансового обліку дебіторської заборгованості
3	Бухгалтерський управлінський облік. Навчальний посібник для студентів. /Ф.Ф. Бутинець, Л.В. Чижевська, Н.В. Герасимчук	Охоплює проблеми управлінського обліку, як системи реєстрації, узагальнення, та аналізу бухгалтерської інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень	Під час вивчення управлінського обліку дебіторської заборгованості
4	Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність	Викладені основи теорії бухгалтерського обліку, організації його на підприємствах України	Під час ознайомлення з фінансовим обліком дебіторської заборгованості на підприємствах України
5	Захожай В.Б., Базась М.Ф., Базась В.М.. Бухгалтерський облік у галузях економіки:	Висвітлено роль обліку в умовах ринкової економіки в різних галузях економіки.	Під час вивчення обліку дебіторської заборгованості
6	Сопко В.В. Бухгалтерський облік: Навч. посібник.	Розкриваються теоретичні та методологічні основи бух. обліку за умов становлення ринкових відносин в економіці України на основі національних та міжнародних стандартів	При вивченні організації бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості підприємства

	бухгалтерського обліку.	
--	-------------------------	--

При написанні кваліфікаційної роботи також використані статті та наукові праці, в яких досліджується порядок обліку дебіторської заборгованості, як показано в таблиці 1.5.

Таблиця 1.5

### Огляд статей та наукових праць з обліку дебіторської заборгованості

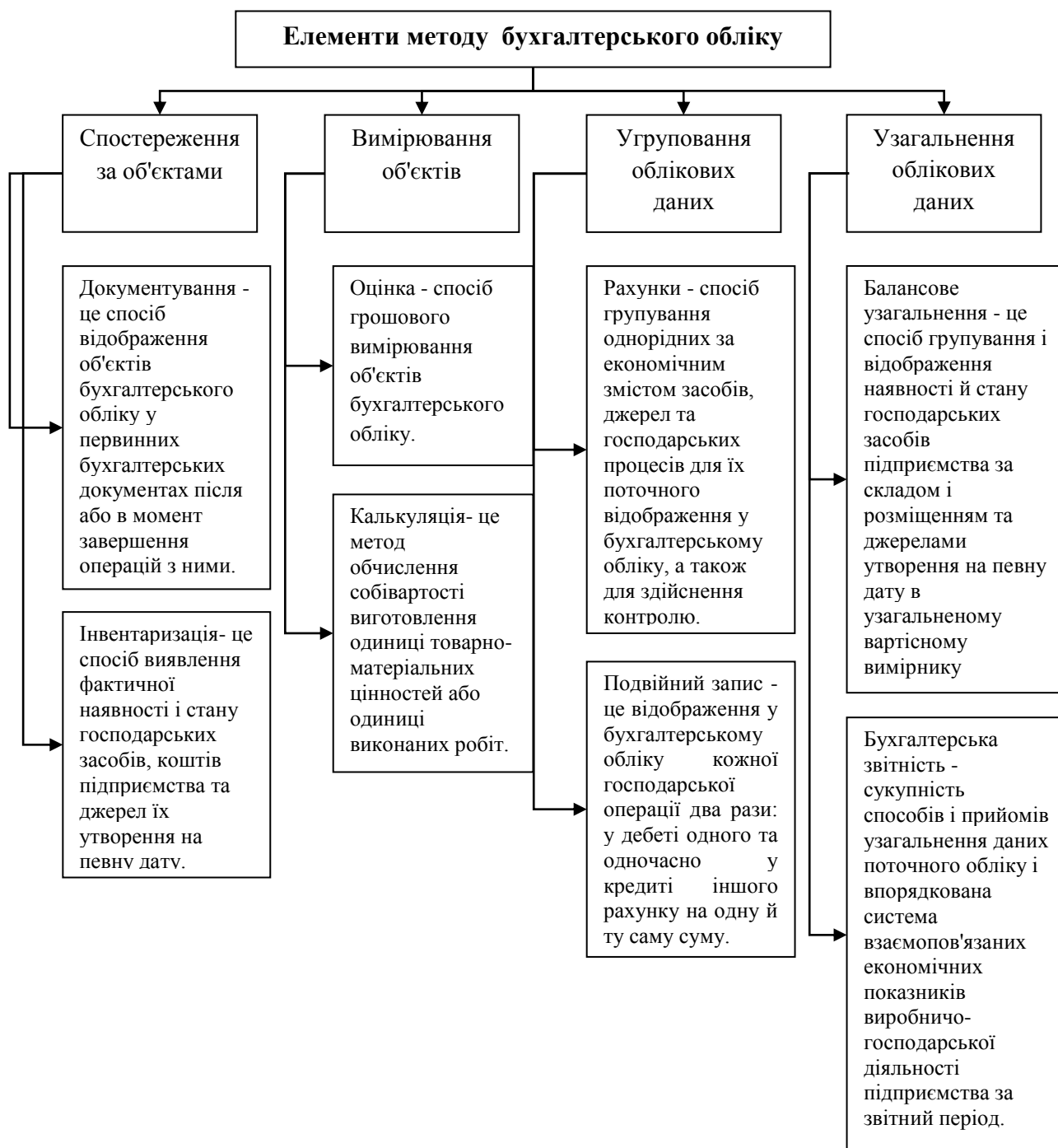
№ п/п	Назва статті та автори	Короткий зміст статті
1	Єфіменко Т. І. Сумнівна дебіторська заборгованість: формування облікової політики	У статті розглядаються підходи щодо створення інтегрованої системи обліку іта управління дебіторською заборгованістю. Стаття включає поточні, запобіжні та заключні заходи.
2	Тирінов А. В. Дебіторська заборгованість підприємства: специфіка і сутність	Розглянуто основні принципи й напрями покращання системи обліку та внутрішнього аудиту, які мають допомогти підприємствам України оптимізувати дебіторську заборгованість.
3	Чорнобривець М. М. Дебіторська заборгованість: сутність та причини виникнення	Розглянуто та проаналізовано систему організації обліку дебіторської заборгованості підприємства, процес формування резерву сумнівних боргів.
4	Рунчева Н. В. Дебіторська заборгованість: шляхи запобігання й оптимізація стягнення	Запропоновані напрями удосконалення технології обліку дебіторської заборгованості на підприємстві, а саме необхідність коригування законодавчих актів щодо віднесення витрат, понесених внаслідок нарахування резерву сумнівних боргів.
5	Т. А. Бутова, В. В. Волошина: Проблеми та перспективи розвитку системи внутрішнього контролю дебіторської заборгованості на підприємствах	Актуальність управління дебіторською заборгованістю викликана її здатністю впливати на наповнення оборотного капіталу підприємства. Тому особливо необхідним є створення певного механізму управління дебіторською заборгованістю на підприємстві.
6	С. В. Глухова, Ю. В. Поп: Сучасні підходи до визначення поняття "дебіторська заборгованість" підприємства.	Висвітлено питання, пов'язані з удосконаленням бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості в Україні.
7	Кім Г., Сопко В.В., Кім С.Г. Бухгалтерський облік: первинні документи та їх заповнення.	Розкрито основні первинні документи щодо обліку дебіторської заборгованості, наведені їх форми та порядок їх заповнення
8	Шахрайчук Т.В. Інформаційні системи бухгалтерського обліку	Викладено основні питання, пов'язані із впровадженням та застосуванням автоматизованих інформаційних технологій

### 1.3. Методика дослідження

Методологія дослідження — це вчення, що розкриває суть конструктивних принципів, форм і методів науково-пізнавальної діяльності. В

ній розкриваються основні питання реалізації кожного методу наукового пізнання і визначаються принципові методи вивчення фактів господарської діяльності [14].

Перелічені методи дозволяють формувати облікову інформацію для зовнішніх і внутрішніх користувачів, тому ми розробили модель, яка здатна показати сукупність методів і елементів обліку (рис. 1.7).





*Рис. 1.7. Модель системи елементів методу бухгалтерського обліку у взаємозв'язку з етапами облікового процесу*

Теоретичною та методологічною основою дослідження є *діалектичний метод* вивчення економічних процесів та явищ, аналіз складних систем і послідовне вивчення об'єктивних закономірностей суспільного розвитку. Отже, основний зміст методології — застосування до досліджуваних явищ діалектичних методів, згідно з якими у взаємопов'язаних діях, у їхньому розвитку мають розглядатися всі напрямки суспільного життя.

На відміну від методології, метод дослідження – це його шлях. Метод — це спосіб, шлях і засіб пізнання дійсності, сукупності явищ та об'єктів навколишнього середовища і суспільства, взаємопов'язаних методів і принципів дослідження цих процесів.

Сукупність різних методів пізнання: економіки, статистики, математики та ін., з урахуванням принципів діалектики, складають зміст методології економічного дослідження.

*Метод наукової абстракції* можна назвати рухом від конкретного до абстрактного явища, а потім спуском від абстрактного до конкретного.

*Методи аналізу і синтезу.* Цей аналіз розбиває процеси і події на складові елементи і розглядає кожен їх елемент послідовно. У процесі композиції всі окремі елементи уявляють собі об'єднаними в єдине ціле.

*Статистичний метод* використовують при вивченні якісних явищ для визначення кількісного впливу окремих факторів на кінцевий результат виробництва, формування середніх і відносних показників, структури динамічних рядів, оформлення розрахунків тощо.

*Групування* є одним з основних статистичних методів, що дозволяє розділити його на відносно однорідні групи і підгрупи та задати їм кількісне вираження і якісні відмінності. Групування дозволяє виявити зв'язки між досліджуваними явищами і на основі зміни ознак угруповання виявити певні тенденції за категоріями об'єктів. Для розрахунку майбутніх показників

використовуються математичні формули. Їх застосовують тоді, коли емпіричні ряди коливаючись, але незважаючи на це, відображають загальну тенденцію зростання показника.

*Монографічний метод* — це всебічне та ґрунтовне дослідження окремих явищ, визначення ознак і факторів певної групи об'єктів господарської діяльності з метою виявлення причинно-наслідкового зв'язку їх розвитку.

*Балансовий метод* включає порівняння збалансованої системи показників, що вимірюють пропорції в економіці у натуральному і вартісному вираженні, характерні для виробництва, споживання і розподілу.

Для прогнозування розвитку явищ і процесів у перспективній частині кваліфікаційної роботи користуються *розрахунково-конструктивним методом*.

*Екстраполяція* базується на динамічному аналізі розвитку економічних явищ та виявленні стійких закономірностей і сприятливих тенденцій у розвитку різних процесів.

*Економіко-математичні методи* застосовуються разом з комп'ютерами для забезпечення високої якості досліджень.

*Експериментальний метод* використовують в економічній науці та при проведенні економічних досліджень, але вони складні і не мають широкого застосування.

Використання цих методів при написанні кваліфікаційної роботи дозволить провести належним чином всебічний аналіз бухгалтерських питань, що вирішуються з різними дебіторами, обґрунтувати зроблені висновки та надати рекомендації щодо вдосконалення обліку та управління дебіторською заборгованістю у фермерському господарстві «Оазис «К».

## РОЗДІЛ 2

### ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З РІЗНИМИ ДЕБІТОРАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

#### 2.1. Оцінка операційної діяльності фермерського господарства «Оазис «К» Самбірського району Львівської області

Фермерське господарство «Оазис «К» створено 7 лютого 2008 р. Розмір інвестованого статутного капіталу 1 500 000 грн. Засновниками фермерського господарства є брати Кужидло В.М., Кужидло І.М. Разом з братами також ведуть господарську діяльність інші шість членів сім'ї Кужидла. Вищий орган правління (директор господарства) - Кужидло Володимир Михайлович. Фермерське господарство здійснює свою господарську діяльність на принципах самоокупності та самофінансування відповідно до Цивільного та Господарського законодавства України, ЗУ «Про сільське господарство» та інших нормативно-правових актів України.

Головна садиба ФГ «Оазис «К» знаходиться в селі Баранівці Самбірського району Львівської області. Основною метою діяльності ФГ є отримання прибутку від підприємницької та господарської діяльності. Сільське господарство та надання пов'язаних з ним послуг- це основні види діяльності фермерського господарства, яке ми досліджуємо.

Земля є одним із основних засобів виробництва у сільському господарстві. Виробництво продукції рослинництва і тваринництва було б неможливим без землі. Необхідно раціонально використовувати різноманітні земельні ресурси, для того щоб сільськогосподарські підприємства мали можливість ефективно працювати та разом з цим досягати значних фінансових результатів.

Площа земель фермерського господарства та їх структура за останні три роки наведені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

**Розміри і структура земельних угідь у ФГ «Оазис «К»,  
2019-2021 рр.**

Види земельних угідь	2019 р.		2020 р.		2021 р.		2021 р. до 2019 р.,%
	га	га	га	%	га	%	
Рілля	898,5	899,5	899,5	78,7	899,5	78,7	100,1
Пасовища	124,5	125,5	125,5	10,9	125,5	10,9	100,8
Сіножаті	118,0	118,0	118,0	10,4	118,0	10,4	100,0
Всього с.– г. угідь	1141,0	1143,0	1143,0	100,0	1143,0	100,0	100,2

Дані, які наведені в таблиці показують, що розмір фермерського господарства, яке ми досліджували, за останні три роки не зазнав суттєвих змін. Отже, загальна площа угідь фермерського господарства «Оазис «К» у 2021 році становить 1143 га, це означає, що вона збільшилась лише на 0,2% порівняно з 2019 роком. Збільшення площі сільськогосподарських земель пов'язано з довірою до керівництва господарства та збільшення населення села кожного року. Мешканці с. Баранівці в 2021 році віддали досліджуваному господарству частку своїх земель в оренду в розмірі 1 га.

В структурі земель найвищу частку займають оброблені землі – в середньому 80% загальної площі земель, у середньому 10% – пасовища та сінокоси.

Основними видами діяльності ФГ «Оазис «К» Самбірського району є сільськогосподарська діяльність, яка пов'язана з вирощуванням сільськогосподарських культур та розведенням худоби та птиці. Для того щоб визначити спеціалізацію досліджуваного господарства потрібно проаналізувати динаміку таких показників, як кількість готової продукції та її виручка від реалізації продукції, продаж послуг та інжиніринг. Одним із ключових факторів сталого економічного розвитку бізнесу та країни в цілому є ефективна структура підприємницького сектору. Таким чином, багатогалузевість

корпоративного сільськогосподарського виробництва вимагає наукової та раціональної структури. Отже, спеціалізація — поєднання різних видів продукції та галузей у виробничому плані підприємства з метою підвищення ефективності використання наявних ресурсів підприємства та забезпечення стабільного розвитку підприємства. Кожне сільськогосподарське підприємство має вибрати для себе найкраще поєднання галузевого виробництва за різних природно-економічних умов.

Для того, щоб правильно визначити найкращий напрям розвитку сільськогосподарських підприємств, найкращу спеціалізацію, створити умови для раціонального й найбільш ефективного використання засобів виробництва, таких як земля, праця, техніка тощо, потрібно отримати доступ до загальнодоступних ресурсів, для максимізації випуску і забезпечення мінімальної собівартості одиниці продукції. За даними таблиці 2.2 ми встановлюємо виробничу спеціалізацію підприємства, що ми досліджуємо.

Таблиця 2.2

**Аналіз структури товарної продукції ФГ «Оазис «К»  
в 2019-2021 рр., тис. грн.**

Вид продукції	2019 р.		2020 р.		2021 р.		В середньому за три роки	
	вартість, тис. грн.	структура, %	вартість, тис. грн.	структура%	вартість, тис. грн.	структура %	вартість, тис. грн.	структура%
Зернові в т.ч	8260,0	39,8	9086,0	39,8	9994,0	40,1	9113,3	39,9
Пшениця	6033,0	29,1	6636,3	29,1	7299,9	30,1	6656,4	29,4
Кукурудза на зерно	1329,2	6,4	1462,1	6,4	1608,3	7,3	1466,5	6,7
Ячмінь	897,8	4,3	987,6	4,3	1085,8	2,7	990,4	3,8
Олійні в т.ч.	11424,4	55,1	12566,8	55,1	13823,5	55,8	12604,9	55,3
Соя	2306,9	11,1	2537,6	11,1	2791,4	12,1	2281,6	11,4
Ріпак	7515,1	36,2	8266,6	36,3	9093,6	36,2	7216,3	36,2
Соняшник	1602,4	7,8	1762,6	7,7	1938,5	7,5	2545,3	7,6
<i>Разом по рослинництву</i>	19684,4	94,9	21652,8	94,9	23817,5	95,9	21718,2	95,7
Свині	1062,7	5,1	1168,9	5,1	1285,8	4,1	1172,5	4,8
<b>Всього</b>	20747,1	100,0	22821,7	100,0	25103,3	100,0	22890,7	100,0

Інформація, наведена в таблиці 2.2, показує, що галузь спеціалізації досліджуваного господарства є дуже вузькою, оскільки воно переважно виготовляє рослинну продукцію. Середній грошовий дохід від реалізації продукції рослинництва за останні три роки - 21,7182 млн. грн., що становить 95,9% від загального доходу від реалізації сільськогосподарської продукції. Виручка від реалізації живої продукції свинарства становить лише близько 4,1% від загальної виручки.

Також необхідно зазначити, що грошовий потік ФГ «Оазис «К» від реалізації олійних культур склав 55,3% від загальної виручки за останні три роки. При цьому найбільшу частку з них склали продажі ріпаку – 36,2%, сої – 11,4% та соняшнику – 7,6% .

Отже, виробничий напрям ФГ «Оазис «К» є вузьким, тому що господарство спеціалізується на вирощуванні продукції рослинництва (олійних та продовольчих культур).

Основні напрями вдосконалення та розвитку підприємства – це раціоналізація і централізація виробництва; впровадження прогресивної технології виробництва; удосконалення організації та оплати праці; підвищення якості продукту і конкурентоспроможності; впровадження досягнень науково-технічного прогресу та передового досвіду; вдосконалення організації виробництва; загальний розвиток і підвищення рівня зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Основним показником для визначення економічної ефективності господарства є розмір прибутку, який включає в себе грошові доходи, отримані підприємством від реалізації сільськогосподарської продукції, а також витрати, пов'язані з виробництвом і реалізацією. Зазначимо, що від кількості та ціни товару залежить виручка від реалізації, а ціна в свою чергу формується в залежності від співвідношення попиту та пропозиції, якості, каналів збуту та терміну реалізації різноманітної продукції, що випускається підприємством.

Економічна ефективність — це ефективність процесу, що вимірюється співвідношенням між отриманими результатами та витратами, які призводять до результатів. Вплив виробництва проявляється через загальну та кінцеву продукцію, загальні виручку та прибуток. Рівень ефективності виробництва визначається співвідношенням між величиною результату і витратами виробничих ресурсів. Окрім даних показників, на кінцевий фінансовий результат сільськогосподарського бізнесу мають вплив і інші величини: операційні доходи, витрати на продаж, інші доходи, інші витрати, операційні витрати, собівартість. Основними показниками сільськогосподарської діяльності підприємств є такі натуральні показники, як урожайність (виробництво продукції), вартість основних засобів, рентабельність, середня заробітна плата.

Отже, головні показники операційної діяльності в ФГ «Оазис «К», наведено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

**Основні економічні показники операційної діяльності  
ФГ «Оазис «К», 2019-2021 рр.**

Показники	2019р.	2020р.	2021р.	2021р. в % до 2019 р.
Чистий дохід від реалізації, тис.грн	20747,1	22821,8	25103,9	121,0
Інші доходи, тис.грн.	51,0	56,1	61,7	120,5
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	16812,0	18493,2	20342,5	130,0
Інші операційні витрати, тис.грн.	2038,9	2242,8	2487,1	122,0
Інші витрати, тис.грн.	369,2	406,1	496,7	134,5
Чистий прибуток, тис.грн.	1578,0	1735,8	1909,2	121,0
Рівень рентабельності,%	9,4	10,3	9,3	- 0,1 п.
Середньорічна чисельність працівників, чол.	18	18	18	100,0
Середньомісячна заробітна плата, грн.	5795,4	6374,9	7355,8	127,0
Середньорічна вартість активів, тис. грн.	27793,4	30572,7	36649,9	131,8
Урожайність, ц/га: зернові та зернобобові	43,0	47,3	48,5	112,7

Дані таблиці 2.3 показують, що основні показники господарської діяльності ФГ «Оазис «К» протягом останніх трьох років були нестабільними, оскільки перебували в стані незначного зростання.

У результаті чистий прибуток від реалізації продукції, обладнання, товарів, робіт і послуг у 2021 році на 21,0% перевищує показник 2019 року і становить 1909,2 тис. грн. Це пов'язано з негативним впливом зростання собівартості на 30,0% у 2021 році порівняно з 2019 роком та збільшенням інших операційних витрат на 22,0%. Рентабельність у 2021 році зафіксована на рівні 9,3% за рахунок підвищення розміру чистого прибутку.

У 2021 році порівняно з 2019 роком середньомісячна заробітна плата підвищилась на 27,0%, а середньорічна вартість активів зросла на 31,8%, це є позитивний момент. Кількість працівників залишилась незмінною – 18 осіб.

## **2.2. Аналіз та оцінка дебіторської заборгованості ФГ «Оазис «К»**

Одним із основних завдань у прагненні ефективного управління матеріальними та фінансовими ресурсами є необхідність вирішення питань щодо найкращого (оптимального) співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості АПК, розміру кредиторської та дебіторської заборгованостей, своєчасності розрахунків, впливу цих заборгованостей на фінансові показники підприємства. Логічно, що продовженням аналізу сільськогосподарської діяльності підприємства є узагальнений та порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованостей. З точки зору фінансової стабільності підприємства та його поступового розвитку, порівняльний аналіз дебіторської заборгованості є важливим фактором для контролю пропорції виручки та пропорції використаних коштів (табл. 2.4).

Ознайомившись зі станом дебіторської заборгованості, звертаємо увагу, що на кінець 2021 звітного року вона зменшилася на 3,8 тис. грн., це є позитивним моментом, тому що таке погашення привело до збільшення коштів



компанії та покращення фінансового стану загалом. Щодо кредиторської заборгованості, то у 2021 році спостерігалась тенденція до зростання, це негативно впливає на господарську діяльність досліджуваного підприємства . Вкінці 2021 року загальна кредиторська заборгованість з початку року збільшилась на 10,3%, що становило 1178,5 тис. грн.

Таблиця 2.4

**Структура дебіторської та кредиторської заборгованості  
ФГ «Оазис «К», 2021 р.**

Види заборгованості	На початок року		На кінець року		Зміни +, -, тис.грн.
	Сума, тис.грн.	Структура, %	Сума, тис.грн.	Структура, %	
Дебіторська заборгованість:					
- за товари, роботи і послуги	24,6	21,0	22,8	20,1	-1,8
- з бюджетом	0,3	0,2	0,3	0,3	0
- інша поточна дебіторська заборгованість	92,5	78,8	90,5	79,7	-2,0
<i>Разом</i>	117,4	100,0	113,6	100,0	-3,8
Кредиторська заборгованість:					
за товари, роботи і послуги	46,3	4,0	57,6	4,9	11,3
- за розрахунками з бюджетом	182,9	17,3	204,6	17,4	21,7
- зі страхування	34,3	3,1	37,2	3,2	2,9
- з оплати праці	57,7	5,4	64,8	5,5	7,1
Інші поточні зобов'язання	747,0	70,2	814,3	69,1	67,3
<i>Разом</i>	1068,2	100,0	1178,5	100,0	110,3

На рисунку 2.1 наведено динаміку заборгованості дебіторів за роботи, товари і послуги ФГ «Оазис «К» звітного періоду.

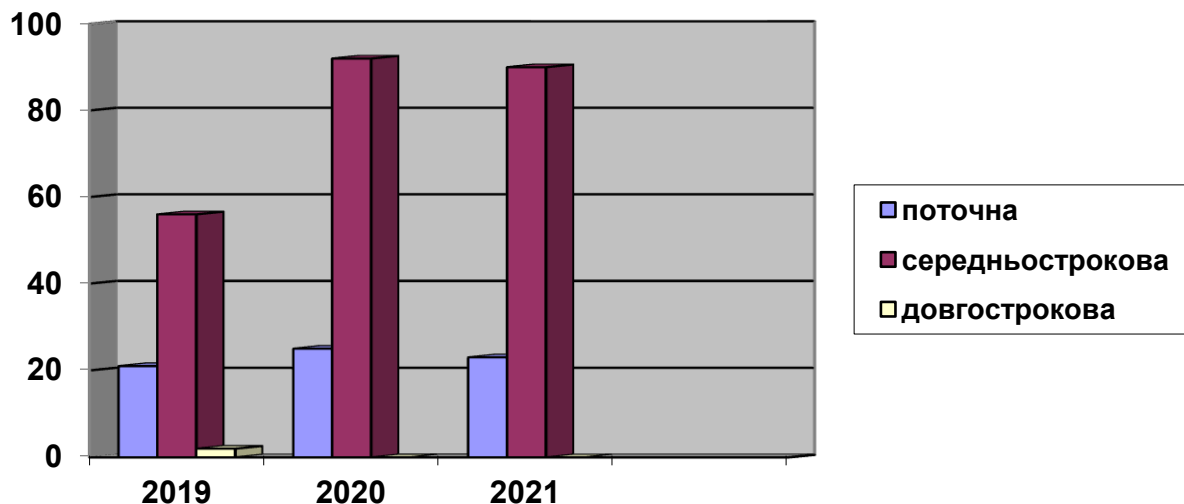


Рис. 2.1. Величина дебіторської заборгованості за товари, роботи і послуги у ФГ «Оазис «К» за термінами погашення, тис. грн.

Як видно з графіка, довгострокова заборгованість дебіторів дослідного господарства у 2019 році становила лише 1,0 тис. грн. У 2020 та 2021 роках заборгованість дебіторів за роботи, товари та послуги досліджуваного підприємства належала лише до поточної категорії та була відповідно 117,4 тис. грн. і 113,6 тис. грн.

Під час аналізу варто звернути увагу, зокрема на протерміновану дебіторську заборгованість, її склад, а також середній «вік» сумнівної або безперспективної заборгованості дебіторів [13].

Коефіцієнт прострочення дебіторської заборгованості розраховуємо за формулою (1.1):

$$K_{\text{пр}} = \frac{\sum \mathcal{D}_{\text{пр}}}{\sum \sum \mathcal{D}}, \quad (1.1.)$$

де  $K_{\text{пр}}$  - коефіцієнт простроченої дебіторської заборгованості;

у  $\sum \mathcal{D}_{\text{пр}}$  - сума дебіторської заборгованості, не сплаченої в передбачені строки, тис. грн.;

$\sum \sum \mathcal{D}$  - загальна сума дебіторської заборгованості, тис. грн.

За статистичними даними, коефіцієнт простроченої заборгованості в

досліджуваному господарстві становить:  $107,9 / 113,6 = 0,95$ .

Щоб детальніше охарактеризувати заборгованість дебіторів у господарстві також користуємось такими показниками, як середній «вік» простроченої заборгованості дебіторів, який визначаємо за формулою (1.2):

$$\overline{B_{\text{пр}}} = \frac{\overline{ДЗ_{\text{пр}}}}{\sum Об_{\text{пр}}^{\text{деп}}}, \quad (1.2)$$

де  $\overline{B_{\text{пр}}}$  - середній "вік" простроченої дебіторської заборгованості;

$\overline{ДЗ_{\text{пр}}}$  - середній залишок дебіторської заборгованості, не сплаченої в строк;

у  $\sum Об_{\text{пр}}^{\text{деп}}$  - сума одноденного обороту з реалізації продукції в досліджуваному періоді.

Також розрахуємо середню прострочену дебіторську заборгованість у ФГ «Оазис «К» у 2021 році:  $(117,4 + 113,6) / 2 / (6862 / 365) = 6,14$  (днів).

Заборгованість дебіторів впливає на грошову масу та структуру, швидкість обігу капіталу та платіжний оборот. Однак підвищення заборгованості дебіторів, а саме її частини в оборотних активах підтверджує абияку кредитну політику господарства щодо покупця, або про підвищення продаж чи неплатоспроможність та банкрутство частки покупця.

При тривалому неповерненні дебіторської заборгованості спостерігається зниження фінансової діяльності підприємства, що призводить до дефіциту грошових ресурсів. Для оцінки ефективності керування заборгованістю дебіторів використовуємо систему показників, яка представлена у таблиці 2.5 [63].

Таблиця 2.5

### Розрахунки показників оборотності дебіторської заборгованості

Формула	Позначення
1. Швидкість обороту, обороти	
$Обдз = ЧД / ДЗс$	Обдз - оборотність середньої за період дебіторської заборгованості - ДЗс; ЧД - чистий доход підприємства за відповідний період
$Обдзк = ЧД / ДЗкс$	Обдзк - оборотність середньої за період комерційної дебіторської заборгованості – ДЗкс

$Обдзт = ЧД / ДЗтс$	Обдзт - оборотність середньої за період товарної дебіторської заборгованості – ДЗтс
2. Тривалість одного обороту, дні	
$Тдз = ДЗс. 360 / ЧД$	Тдз - середня тривалість одного обороту дебіторської заборгованості за рік
$Тдзк = ДЗкс. 360 / ЧД$	Тдзк - середня тривалість одного обороту комерційної дебіторської заборгованості за рік
$Тдзт = ДЗтс. 360 / ЧД$	Тдзт - середня тривалість одного обороту товарної дебіторської заборгованості за рік
$Ткз = КЗс. 360 / СВ$	Ткз - середня тривалість одного обороту кредиторської заборгованості за рік - КЗс; СВ - собівартість продажу підприємства за відповідний період
3. Тривалість операційного й фінансового циклу, дні	
$Тоц = Ттз + Тдз$	Тоц - тривалість операційного циклу; Ттз - середня тривалість обороту запасів
$Тфц = Ттз + Тдз - Ткз$	Тфц - тривалість фінансового циклу
4. Співвідношення тривалості оборотів дебіторської та кредиторської заборгованостей, од.	
$Ктз = Тдз/Ткз;$	$Ктзк = Тдзк/Ткзк; Ктзт = Тдзт/Ткзт$

Наведені показники у таблиці визначають, наскільки швидко може виплачуватися дебіторська заборгованість, і описують середню кількість днів, необхідних для погашення заборгованості дебіторів [63].

Потрібно також зосередити увагу на загальній сумі дебіторської і кредиторської заборгованості, а також на товарних і бізнес-компонентах, тому що вони обслужують головну діяльність господарства та мають найвищу цінність у бізнесі. Товарна частина заборгованості відноситься до купівлі-продажу продукції, товарів, робіт і послуг товарного характеру. Вона виникає у процесі господарської діяльності.

Отже, розрахунок показників швидкості обороту заборгованості дебіторів наведено у таблиці 2.6.

*Таблиця 2.6*

**Розрахунок показників швидкості обороту дебіторської заборгованості у ФГ «Оазис «К»**

Показник	Значення
$Обдз = ЧД / ДЗс$	1735,8 тис.грн / 3099,6 тис.грн = 0,56 - звітний період 1909,2 тис.грн / 1183,7 тис.грн = 0,62 - попередній період
$Обдзтс = ЧД / ДЗтс$	1735,8 тис.грн / 202,5 тис.грн = 8,57 - звітний період 1909,2 тис.грн / 473,7 тис.грн = 4,03 - попередній період

Для того щоб детально проаналізувати швидкість обороту дебіторської заборгованості, зведемо її показники у таблицю (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

**Динаміка показників швидкості обороту дебіторської заборгованості у ФГ «Оазис «К», 2020-2021 рр.**

Показник швидкості обороту	Попередній період (2020 р.)	Звітний період (2021 р.)	Абсолютне відхилення, +/-	Відносне відхилення, %
загальної дебіторської заборгованості	0,56	0,62	+0,06	110,7
товарної дебіторської заборгованості	4,03	8,57	+4,54	212,6

З даних розрахунково-аналітичної таблиці робимо висновок, що швидкість зміни суми дебіторської заборгованості зростає за темпами всіх швидкісних показників: за загальною заборгованістю – зросла в 1,1 рази, за товарною – зросла в 2,12 рази відповідно, що свідчить про ефективне управління дебіторською заборгованістю. У таблиці 2.8 підсумовано тривалість одного обороту дебіторської заборгованості у 2021 році.

Таблиця 2.8

**Розрахунки показників тривалості одного обороту дебіторської заборгованості у ФГ «Оазис «К», 2021 р.**

Показник	Значення
Тдз = ДЗс. 365 / ЧД	$((3099,6 \text{ тис.грн}) / 2 / 1735,8 \text{ тис.грн}) * 365 = 325,9$ - середня тривалість одного обороту дебіторської заборгованості за рік, днів
Тдзт = ДЗтс. 365 / ЧД	$((202,5 \text{ тис.грн}) / 2 / 1735,8 \text{ тис.грн}) * 365 = 21,3$ - середня тривалість одного обороту товарної дебіторської заборгованості за рік, днів

Як видно з таблиці, разовий період оборотності дебіторської заборгованості ФГ «Оазис «К» у 2021 році становить 325,9 днів.

Для позитивної характеристики управління дебіторською заборгованістю потрібно також розглянути показники тривалості фінансового циклу та операційного. Їх тривалість і структура пов'язані зі специфікою роботи бізнесу,

тобто технічними характеристиками і сформованими традиціями роботи з постачальниками і споживачами. Слід зазначити, що фінансовий цикл можна розкрити через операційний цикл, а його тривалість вказує на період, коли варто інвестувати власні оборотні кошти [51].

У таблиці 2.9 наведено формули, за якими можна розрахувати показники тривалості операційного і фінансового циклів.

Таблиця 2.9

**Розрахунки показників тривалості операційного й фінансового циклів дебіторської заборгованості**

Показник	Значення
$T_{оц} = T_{тз} + T_{дз}$	$T_{оц}$ - тривалість операційного циклу; $T_{тз}$ - середня тривалість обороту запасів
$T_{фц} = T_{тз} + T_{дз} - T_{кз}$	$T_{фц}$ - тривалість фінансового циклу

Відповідно до умов ринку господарство несе повну економічну відповідальність за результат своєї роботи, враховуючи це, суттєво зросли роль та значення аналізу фінансового стану суб'єктів господарської діяльності різних форм власності, оцінка їх ліквідності, платоспроможності і фінансової стійкості з метою запобігання банкрутству (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

**Оцінка ліквідності та платоспроможності ФГ «Оазис «К», 2021 рік**

Показники	Логарифм розрахунку	Нормативне значення	На початок року	На кінець року	Відхилення (+/-)
Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття)	Оборотні активи / поточні зобов'язання	>1	6,8	12,0	+5,2
Коефіцієнт поточної ліквідності	Високоліквідні активи/ поточні зобов'язання	0,6-0,8	6,7	11,7	+5,0
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Абсолютно ліквідні активи/поточні зобов'язання	0,25-0,5	0,4	0,6	+0,2
Коефіцієнт автономії	Власний капітал/ вартість майна	>0,5	0,9	1,0	+0,1
Коефіцієнт платоспроможності	Власний капітал/зобов'язання підприємства	>0,5	12,4	18,3	+5,9
Коефіцієнт забезпечення	Власний капітал – необоротні				

власними оборотними засобами	активи/оборотні активи	>0,1	0,47	0,94	+0,47
------------------------------------	------------------------	------	------	------	-------

Проаналізувавши таблицю 2.10, робимо висновок, що фінансовий стан досліджуваного господарства, є досить високим та стабільним. Даний факт можна стверджувати, тому що всі наведені в таблиці показники ліквідності і платоспроможності суттєво перевищують рекомендовані нормативні значення, та підвищились на кінець звітної періоду порівняно з початком 2021 року.

Суттєво вищі нормативні значення є у показників сукупної ліквідності та коефіцієнтів ліквідності і платоспроможності. Значить, ФГ «Оазис» К» може відразу за рахунок власних активів погасити довгострокові зобов'язання та поточні зобов'язання в повному обсязі, адже має достатньо оборотних коштів щоб погасити зобов'язання протягом одного року.

### **2.3. Особливості організації бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості підприємства**

Керуючись міжнародними стандартами при веденні обліку в умовах глобалізації потрібно чітко визначити значення «облікова політика підприємства». Облікова політика передбачує вибір форми бухгалтерського обліку та його взаємозв'язок з іншими службами, план рахунків бухгалтерського обліку, технологію обробки даних і т. д. До основних елементів даної підсистеми облікової політики відносять: план рахунків бухгалтерського обліку; форми бухгалтерського обліку (наявність реєстрів і зв'язок між ними); методи обробки даних (послідовність запису, збір, обробка інформації та записів у реєстр бухгалтерського обліку); організаційний внутрішній контроль; методи звітності; складання звіту; процедури проведення інвентаризацій та інші види робіт [10].

У формуванні облікової політики на державному рівні в Україні відбулися значні зміни. А саме, 28 лютого 2013 року прийнято Національне

положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». З прийняттям даного нормативного документа втратили чинність П(С)БО 1-5, що призвело до необхідності кардинального перегляду облікової політики суб'єктів господарської діяльності [31].

Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» «облікова політика — це сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності». Отже, облікова політика підприємства – це метод ведення бухгалтерського обліку, який реалізує підприємство для досягнення своїх фінансово-економічних цілей, на основі положень бухгалтерського обліку, поєднаних із чинним законодавством.

Облікова політика фіксується у вигляді Наказів про облікову політику, в яких документуються основні положення власника (керівника) підприємства. Наказ набирає законної сили з моменту його підписання директором [10].

Наказ про облікову політику відображає головні положення обліку дебіторської заборгованості, як показано на рис. 2.2.





*Рис. 2.2. Основні положення з обліку дебіторської заборгованості, що наводять у Наказі про облікову політику\**

\* розроблено автором

Вдосконалення процесу обліку дебіторської заборгованості включає також і удосконалення ділових записів компанії про дебіторську заборгованість. Організація обліку господарських операцій передбачає можливість створення нових документів, підбирання бланків у яких відображатимуть господарські операції, методи і прийоми оформлення документів.

Усі інструкції щодо порядку запису операцій та оформлення документів бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості мають бути представлені у формі робочої інструкції, яка долучається до зразка. Дана інструкція має текстовий (описовий) або синоптичний (оглядовий) вигляд. Інструкція у вигляді текстової форми містить перелік робіт, які виконує окремий виконавець при документальному оформленні різних господарських операцій. Інструкція синоптичної форми легша для сприйняття, оскільки вона показує у вигляді графічної системи всю сукупність дій кожного виконавця, взаємозв'язок його дій з роботами інших виконавців, а також весь процес запису операцій, що виконуються всіма виконавцями. Таку систему інструкцій прийнято називати оперограмою (операційним графіком).

У таблиці 2.11 подано оперограму звітнього процесу, який забезпечує звіт про використання коштів.

Робоча інструкція повинна бути передана всім виконавцям і зафіксована в оригінальному альбомі форм первинних документів, який є важливим проявом документального плану господарської діяльності. У робочому альбомі форм первинних документів повинен міститись перелік зразків різних документів та реєстрів обліку, він основа для замовлення чи купівлі бланків. Він складається

головним бухгалтером і зберігається в бухгалтерії нарівні з іншими методичними документами [15].

Правильно спланований документообіг відіграє важливу роль в організації документообігу.

Заздалегідь продуману і впорядковану систему дій та процедур руху документів з часу їх створення до моменту здачі в архів, називають документообігом [32]. Заключний етап документообігу - формування документів служби бухгалтерського обліку для організації їх поточного та тривалого зберігання кожного виду.

Щоб дізнатись, скільки бухгалтерів потрібно компанії, застосовуються норми, які розроблені у самій компанії. Часом використовують норми-аналоги. Чисельність працівників, які виконують бухгалтерські роботи, здебільшого визначається прямим розрахунком за нормативами та обсягом роботи.

Таблиця 2.11

### Оперограма процесу оформлення звіту про використання коштів наданих під звіт

№ з/п	Вид роботи	Виконавці							
		Підзвітна особа	бухгалтер	канцелярія	Керівник підрозділу	Відділ кадрів	Головний бухгалтер	керівник	касір
1.	Складання службової записки про відправлення працівника у відрядження								
2.	Оформлення візи на службовій записці, засвідчення віз підписом. Передача записки керівнику								
3.	Розгляд службової записки, її візування та передача на відрядження								
4.	Оформлення на основі службової записки наказу на відрядження								
5.	Передача наказу в канцелярію для реєстрації								
6.	Реєстрація наказу								
7.	Виписування посвідчення про відрядження і реєстрацію його в журналі реєстрації посвідчень про відрядження. Тут же ставиться штамп про вибуття працівника у відрядження і дата вибуття								
8.	Виписування видаткового касового ордера								
9.	Запис касового ордера у журналі реєстрації видаткових та прибуткових касових ордерів								
10.	Оформлення ордера підписом головного бухгалтера і передача на підпис керівнику підприємства								

11.	Оформлення ордера підписом керівника і передача його в бухгалтерію									
12.	Передача ордера через працівника бухгалтерії видачі авансу									
13.	Перевірка дійсності підписів на ордері, правильності його оформлення та наявності додатків до нього									
14.	Перевірка посвідчення особи одержувача на право одержання									
15.	Оформлення ордеророзпискою одержувача із зазначенням дати й суми словами									
16.	Оформлення ордера підписом касира									
17.	Видача грошей одержувача									
18.	Запис ордера в Касову книгу									
19.	По прибутті з відрядження проставляється відмітка про прибуття з відрядження із зазначенням дати									
20.	Оформлення доповідної записки про виконання завдання									
21.	Затвердження доповідної записки									
22.	Оформлення авансового звіту і передача його в бухгалтерію									
24.	Оформлення авансового звіту підписом головного бухгалтера									

Все це можна досягти шляхом розроблення та впровадження робочих інструкцій, індивідуальних та колективних планів робіт працівників, налагодження системи регулювання бухгалтерського обліку на підприємствах регіону.

Обов'язки, права, відповідальність і завдання посадових осіб містяться у посадовій інструкції. Посадова інструкція розкриває функціональну структуру діяльності посадових осіб як сукупність таких елементів, як цілі та завдання, методи, функції та форми управління, інформаційні і технологічні засоби управління [27].

Атестація, раціоналізація робочих місць і паспортизація є одними із напрямів раціоналізації роботи бухгалтерів. Для проведення даної роботи на підприємстві формують спеціальні комісії, до складу яких входять головні спеціалісти, начальники підрозділів, представники трудових колективів (профспілки), бюро організації та нормування праці, створені з числа працівників підприємства або з числа працівників трудового колективу на громадських засадах.

Атестація робочого місця бухгалтера – це комплексна оцінка його відповідності нормативним вимогам і передовому досвіду.

Продовженням атестації робочих місць, кінцевою її метою є їх раціоналізація (рис. 2.3).

Отже, атестація робочого місця є результатом використання комплексу відповідних заходів, які інформують про можливості та шляхи раціоналізації чи скорочення робочих місць.

Паспортизація робочого місця відіграє важливу роль при плануванні і обліку робочих місць, професійній діяльності визначення існуючих резервів виробництва. Під паспортизацією робочого місця розуміється його облік, оформлення первинним документом, що визначає нормативні значення показників організаційно-технічних характеристик робочого місця, а також їх фактичного значення під час проведення атестації [11].

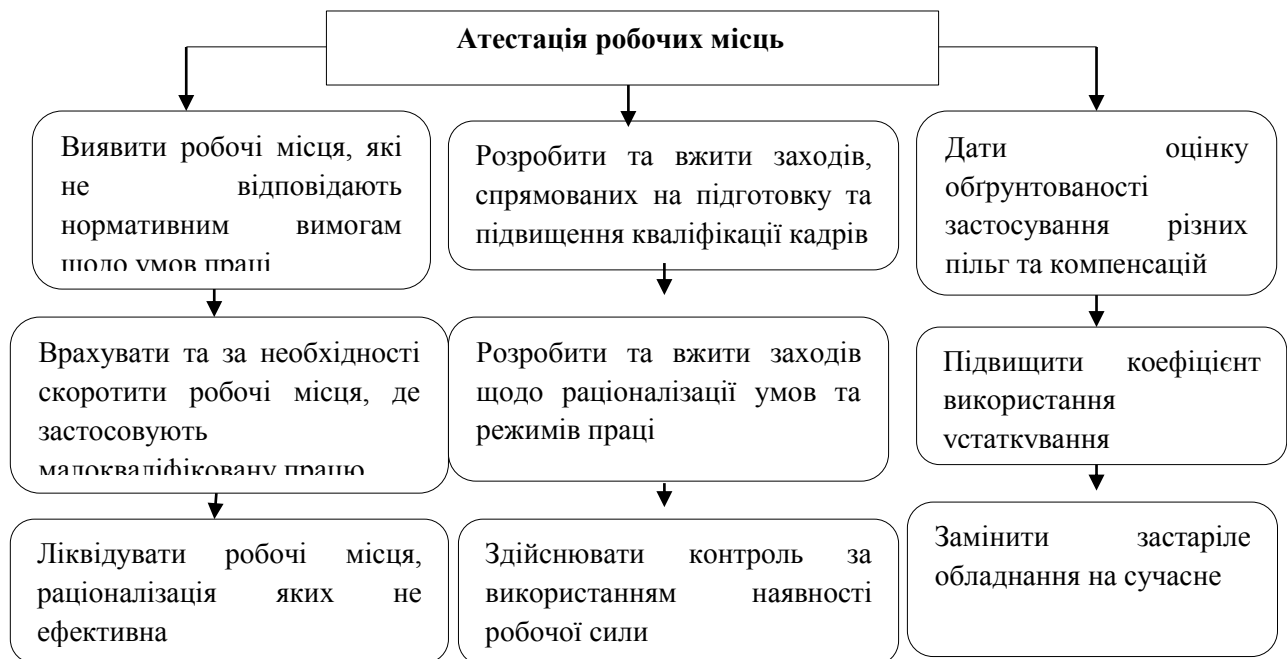


Рис. 2.3. Можливості атестації робочих місць

Раціоналізація робочого місця - це комплекс організаційних і технологічних заходів, які спрямовані на вдосконалення чинних робочих місць та поліпшення їх використання. Для розроблення заходів з раціоналізації

робочих місць використовують матеріали атестаційного огляду та аналізу, рекомендації працівників, які працюють на конкретних робочих місцях.

#### **2.4. Організація первинного та зведеного документування розрахунків з різними дебіторами**

Система організації інформації в бухгалтерському обліку базується на використанні суцільного документування, тобто відображення всієї господарської діяльності, яку здійснює підприємство.

Бухгалтерський облік досліджуваного підприємства організовано відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», чинного П(С)БО та інших діючих нормативних актів і положень, розпоряджень та інше.

Основні об'єкти організації облікового процесу :

- носії облікових документів ;
- облікові документи;
- технологія і забезпечення облікового процесу;
- рух носіїв.

Перша процедура в процесі бухгалтерського обліку, пов'язана з підбором вихідних документів, спочатку визначення термінів обліку для зручності організації обліку і точного вибору. Облікова номенклатура - це дані, які подають в формі переліку. Облікова номенклатура є невід'ємною частиною та першоосновою організації первинного обліку [57].

Облікова номенклатура дебіторської заборгованості призначена для формування переліку господарських операцій, тобто, встановлює перелік показників, що містять документи, які використовуються під час відображення вищезазначених операцій. На цій основі виділяють склад первинних документів для розрахунків із різними дебіторами. Для визначення переліку облікової номенклатури дебіторської заборгованості накопичуємо перелік усіх

об'єктів, які необхідно відобразити у відповідних первинних документах. Список окремих облікових номенклатур з первинного обліку дебіторської заборгованості в ФГ «Оазис «К» Самбірського району наведено в таблиці 2.12.

*Таблиця 2.12*

**Перелік облікових номенклатур із обліку дебіторської заборгованості  
ФГ «Оазис «К»**

Перелік показників	Призначення показників	У яких носіях інформації з'являються вперше
Назва замовника, дата здійснення замовлення, сума ПДВ, найменування послуг, ціна, обсяг	Обліку дебіторської заборгованості і контроль за своєчасним погашенням	Рахунки-фактури, Акт здачі-прийняття робіт, Податкова накладна
Банківські реквізити платника, дата платежу, банківські реквізити одержувача коштів, сума, найменування послуг	Облік надходження грошових коштів і контроль за станом розрахунків	Банківська виписка
найменування послуг, дата платежу, сума, платник	Облік надходження готівки в касу від покупців та замовників	Прибутковий касовий ордер

Услід за визначенням облікової номенклатури господарство самостійно обирає первинний обліковий документ, що відображає господарську діяльність. При цьому бухгалтерський документ містить назву документа, дату та місце складання, зміст і обсяг господарських операцій, назву підприємства, дані посадових осіб, які відповідатимуть за виконання даних операцій та за правильне їх оформлення, одиниці вимірювання, підпис та особисті дані, які підтверджують особу, можливість обробки та чіткість.

Виникнення дебіторської заборгованості, її склад та наявність відображають у таких документах: рахунок-фактура, акт, договір з відповідними додатками, накладна, яка засвідчує надання послуг; платіжний документ, акти звірки взаємних заборгованостей, акт зустрічної перевірки по окремому боржнику та інші документи, які відіграють роль при оцінці дебіторської заборгованості (виписка банку, вексель, розрахунки бухгалтерії, довідки тощо).

Первинні документи, наведені в таблиці 2.13, є основним джерелом інформації про дебіторську заборгованість.

Договір є підставою для розрахунків з покупцем, у ньому встановлюються обов'язки обох сторін щодо виконання умов договору та їх відповідальність у разі порушення зобов'язань. Крім договорів, обов'язковою умовою відображень операцій у обліку є наявність оригіналів документів.

Окремі види документів, що використовуються для обліку розрахунків з різними дебіторами, наведено в таблиці 2.14.

Під час направлення робітника у відрядження директор господарства видає наказ, до якого додає витяг з посвідчення про відрядження та реєструє його в Журналі реєстрації посвідчень про відрядження. Також він містить інформацію про відряджену особу: прізвище, ім'я та по батькові, місце роботи та посаду, місцезнаходження відрядженого, номер та дату наказу, номер та дату довідки про відрядження, дату вибуття відрядженого та дату, коли він прибув з відрядження. Після оформлення відрядження працівники отримують аванс у розмірі суми оплати проїзду, оренди житла та добових до від'їзду.

*Таблиця 2.13*

### Документування розрахунків з різними дебіторами

Назва рахунку та шифр	Перелік документів
371 «Розрахунки за виданими авансами»	Документи платіжні, які містять посилання на укладений договір.
372 «Розрахунки з підзвітними особами»	Авансовий звіт, розпорядження керівника про відправку працівника у відрядження, акт закупівлі, Список осіб, котрі мають право отримати кошти підзвіт, акт на списання, квитанції, чеки, рахунки готелів, магазинів, авіаційні, залізничні та інші проїзні квитки.
373 «Розрахунки за нарахованими доходами»	Виписки банку, ПКО, рахунки бухгалтерії.
374 «Розрахунки за претензіями»	Акти приймання вантажу, претензії, рішення судових органів, виписки установ банку на суми, що надійшли в порядку задоволення претензій, письмові згоди постачальників на пред'явлені претензії
375 «Розрахунки за відшкодування завданих збитків»	Наказ керівника, протокол засідання інвентаризаційної комісії
376 «Розрахунки за позиками членам кредитних спілок»	ПКО, договір між членами кредитних спілок, виписки банку, платіжне доручення, ВКО.

377 «Розрахунки з іншими дебіторами»	Авізо про оприбуткування майна учасником, який веде спільні справи, або первинний документ про отримання майна (копія накладної, квитанція до прибуткового ордеру тощо.
378 «Розрахунки з державними цільовими фондами»	Платіжні документи
379 «Розрахунки за операціями з деривативами»	Платіжні документи

Видачу коштів під звіт оформляють видатковими касовими ордерами на підставі наказу керівника за умови відсутності у працівника заборгованості за раніше отриманим авансом. Відповідальна особа зобов'язана надати звіти про виплату цих коштів у встановленому порядку, а також надати підтверджуючі документи та внести залишок у касу.

Таблиця 2.14

### Характеристика первинних документів із обліку розрахунків з різними дебіторами

Назва первинного документа	Призначення первинного документа
Авізо	офіційне письмове повідомлення одного контрагента іншому про здійснення певних грошових операцій або про зміни у взаєморозрахунках чи відправці товарів; повідомлення про перерахунки грошей
Авансовий звіт	Документ, що підтверджує й пояснює витрати авансу (заздалегідь отриманих грошових сум)
Акт закупки ТМЦ	використовується при закупівлі запасів покупцями та замовниками у фізичних осіб на ринку та в інших місцях торгівлі
Банківська виписка	Документ банку, в якому по дебету відображено списання грошових коштів з поточного рахунку підприємства, а по кредиту - надходження грошових коштів на рахунок
Видатковий касовий ордер	Документ, яким оформлюється видача готівки з каси підприємства
Довіреність	Призначено для оформлення права окремої посадової особи виступати довіреною особою підприємства при отриманні запасів при номенклатурі одержуваних товарно-матеріальних цінностей
Накладна на відпуск товарно-	Застосовується для оформлення відпуску матеріалів



матеріальних цінностей	виробничими одиницями об'єднання чи стороннім організаціям
Платіжне доручення	Письмове доручення банку, який обслуговує підприємство, на перерахування суми коштів з поточного рахунку в банку на рахунок постачальника
Податкова накладна	Документ, що додається до документів на відвантаження продукції (робіт, послуг) і в якому зазначається сума ПДВ, включена в ціну
Претензія	Призначена для пред'явлення вимоги кредитора до боржника про добровільну сплату боргу, відшкодування збитків, сплату штрафі, усунення недоліків поставленої продукції або виконаної роботи
Прибутковий касовий ордер	Документ, яким оформлюється надходження в касу готівки від дебіторів
Рахунок-фактура	використовується для розрахунків між постачальниками та покупцями за відвантажені товари

Переносять дані в Журнал-ордер 3 (Розділ 1) на основі первинних документів з обліку дебіторської заборгованості. Облік розрахунків за роботи, товари, послуги, інші платежі та резерв сумнівних боргів ведуть в Журналі-ордері 3 (кредит рахунків 18, 34, 36, 37, 38, 51, 62, 63, 68) та Відомостях аналітичного обліку: 3.1. Відомість аналітичного обліку розрахунків з покупцями та замовниками, 3.2. Відомість аналітичного обліку розрахунків з різними дебіторами, 3.3 Відомість аналітичного обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками, 3.4. Відомість аналітичного обліку видних та отриманих векселів.

По кожному дебітору фіксують початкові та кінцеві сальдо, дебетові та кредитові обороти. Наприкінці місяця підсумкові сальдо за кореспондуючими рахунками сумують і дебетові обороти заносяться до Головної книги.

Відповідальна особа зобов'язана скласти авансовий звіт про використання коштів за всіма варіантами відпуску йому коштів. При цьому необхідно врахувати і встановлені законодавством норми добових витрат. Розміри їх для працівників підприємств різних форм власності (крім держслужбовців та працівників державних установ) у 2021-2022 роках подано в таблиці 2.15.

*Таблиця 2.15*

### **Норми добових витрат на відрядження у 2021-2022 роках**

Період відрядження	Відрядження в межах України	Відрядження за кордон
	Розмір добових	
	не вище 0,1 розміру мінімальної заробітної плати	не вище 80 євро за кожен календарний день
з 01.01.2021 р	600,00 грн.	2400,00 грн.
з 01.01.2022 р	650,00 грн.	2560,00 грн.

Якщо під час відрядження працівник не здійснив витрат, розмір його добових визначається в наказі про відрядження.

Документи, які отримує бухгалтерія підприємства, ретельно перевіряють на відповідність високим стандартам законності, достовірності, точності та правильності, оскільки вони є основою для бухгалтерських операцій. Крім цього, важливо також в правильному порядку складати та опрацьовувати документи: первинні документи, картки аналітичного обліку, оборотні відомості аналітичного обліку, реєстри загального обліку, головну книгу, фінансову звітність. Опрацьовані оригінали документів відмічають в бухгалтерії і повторне їх використання не допускається.

## **2.5. Синтетичний і аналітичний облік розрахунків з різними дебіторами в ФГ «Оазис «К» та відображення його у фінансовій звітності**

За способом групування та узагальнення облікові дані суб'єктів бухгалтерського обліку поділяються на аналітичні і синтетичні.

Синтетичний рахунок — це балансовий рахунок, який узагальнює облік господарської діяльності підприємства. Ці рахунки містять загальну інформацію про економічні ресурси і джерела їх утворення та результати діяльності.

Для повного опису об'єкта обліку використовують натуральні та грошові вимірники.

Під аналітичним обліком розуміється використання різноманітних засобів вимірювання для обліку наявності та змін економічних інструментів і джерел певних типів і об'єктів.

Існує тісний зв'язок між аналітичними і синтетичними рахунками, оскільки синтетичні рахунки показують ті самі зміни, що й аналітичні рахунки, але останні розглядають їх детальніше. Зв'язок між синтетичними і аналітичним рахунками виражається чотирма рівностями:

- сума початкових залишків синтетичного рахунка дорівнює початковому залишку аналітичного рахунка;
- оборот за дебетом синтетичного рахунку дорівнює обороту за дебетом аналітичного рахунку;
- оборот по кредиту синтетичного рівний кредитовому обороту аналітичного рахунку;
- сума кінцевого залишку синтетичного рахунку дорівнює кінцевому залишку аналітичного [57].

Облік різноманітних видів заборгованості дебіторів відображають на рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами» (табл. 2.16).

Таблиця 2.16

**Субрахунки до рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами»**

№ субрахунка	Назва субрахунка	Характеристика субрахунка
371	Розрахунки за виданими авансами	Ведеться облік розрахунків за виданими авансами для поставки матеріальних цінностей або для виконання робіт, і по оплаті робіт та продукції
372	Розрахунки з підзвітними особами	Передбачений для обліку розрахунків із підзвітними особами. На ньому ведеться облік грошових коштів, які видаються підзвіт робітникам на службові відрядження а адміністративно-господарські і операційні витрати
373	Розрахунки за нарахованими доходами	Використовується для ведення обліку нарахованих відсотків, дивідендів, роялті тощо, які мають отриматися
374	Розрахунки за претензіями	Передбачений для обліку розрахунків за претензіями, пред'явлені підрядникам, постачальникам, транспортним і іншим організаціям, і нарахованих на них штрафи, пеню та неустойку
375	Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків	Використовується для обліку розрахунків за відшкодуванням підприємству завданих збитків у результаті браку і збитків від псування цінностей, розкрадання та недостач грошових коштів

376	Розрахунки за позиками членам кредитних спілок	Ведеться облік розрахунків за позиками членам кредитних спілок у кредитних спілках
377	Розрахунки з іншими дебіторами	Ведеться облік інших операцій, як-от розрахунки із здійсненням спільної діяльності, усі види розрахунків з працівниками (окрім розрахунків з оплати праці та з підзвітними особами), інші розрахунки.
378	Розрахунки з державними цільовими фондами	Передбачений для обліку розрахунків із державними цільовими фондами, як-от розрахунків з тимчасової непрацездатності
379	Розрахунки за операціями з деривативами	Проводиться облік розрахунків за операціями з деривативами. В кінці місяця субрахунок закривається шляхом списання сальдо у кореспонденції з рахунком доходів або інших витрат операційної діяльності

Його (рахунок 37) використовують для відображення у бухгалтерському обліку поточної заборгованості дебіторів, виданих авансів, нарахованих доходів, розрахунків з підзвітними особами, відшкодування збитків, претензій, позик членам кредитної спілки та інших операцій, термін виплати яких випадає на звітний рік або ж на наступний. Дебет рахунка 37 в кореспонденції з рахунком грошових коштів використовують для відображення видачі коштів підзвіт, а за кредитом списують на кореспондентський рахунок затверджену суму. Остаточне сальдо буває дебетовим або кредитовим.

Аналіз субрахунку 37 проводиться для кожного дебітора на основі дати виникнення боргу, виду боргу та строку погашення. Розглянемо детальніше облікову характеристику субрахунків 371-379.

На субрахунку 371 «Розрахунки за авансами виданими» ведуться розрахунки за попередньою оплатою за постачання матеріальних цінностей (виконання робіт, надання послуг) та приймання продукції і робіт замовником до часткової готовності).

Аналітичний облік на субрахунку 371 «Розрахунки за виданими авансами» ведуть по кожному окремому боржнику, який отримує аванс.

У таблиці 2.17 наведено типову кореспонденцію виданих авансів.

*Таблиця 2.17*

### **Операції на субрахунку 371 «Розрахунки за авансами виданими»**

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки		Сума, грн.
		Д-т	К-т	
1	Надано аванс ФГ «Колос «К» в рахунок майбутньої поставки продукції	371	311	1440
2	Відображено податковий кредит з ПДВ	641	644	240
3	Надійшла продукція від ФГ «Колос -К»	271	631	1200
4	Відображено ПДВ	644	631	240
5	Взаємозалік заборгованостей	631	371	1440

Субрахунок 372 «Розрахунки з підзвітними особами» є пасивно-активним, на ньому ведеться облік підзвітних коштів. За дебетом відображають первинні суми, видані з каси підзвіт, або отримані чеком з банківського рахунка. За кредитом відображаються суми, які необхідно підтвердити відповідною звітністю і документами та суми, внесені готівкою у касу в рахунок погашення невикористаних авансів.

Субрахунок 372 використовують для ведення аналітичного обліку за фізичними особами, які одержали підзвітні кошти. Сальдо на рахунку 372 відображає залишок відомості про передоплату, який надійшов, але ще не звітувався. Щодо кредитового сальдо, то воно показу суму перевитрати за даними попередньої звітності порівняно із сумою, отриманою за даними звіту. Отримані надбавки, замість добових, не відображаються [56].

Синтетичний та аналітичний облік за субрахунком 372 ведуть у Журнал-ордері №3. Журнал-ордер № 3 ведуть в аналітичному розрізі, тобто на кожну відповідальну особу. В журнал-ордер № 3 залишок на початок місяця переноситься з аналогічного журналу попереднього місяця. Раніше оприбутковані під звіт суми, а також перевитрати, відшкодовані за авансовою звітністю та повернення невикористаних коштів у каси, фіксуються зі звіту касира, а розділ «Витрачено з підзвітних сум» заповнюють на основі звіту за виданими авансами.

В таблиці 2.18 наведені основні бухгалтерські проведення по рахунку 372.

Таблиця 2.18

**Кореспонденції з обліку розрахунків з підзвітними особами**

№ п/п	Зміст господарської операції	Кореспонденції рахунки		Сума, грн.
		Д-т	К-т	
1.	Видано підзвіт Петренку А.І. 300 грн. для придбання малоцінних і швидкозношувальних предметів	372	301	300
2.	Отримано рахунок, що підтверджує факт придбання МШП	22	372	210
3.	Відображено податковий кредит з ПДВ	641	372	42
4.	Повернення невикористаної суми	301	372	48
4.1	Видано кошти на службове відрядження Купрій А.М.	372	301	500
4.2	Списано витрати в межах норм на відповідний рахунок витрат	92	372	400
4.3	Утримано із заробітної плати робітника за його згоди підзвітну суму	661	372	100

Дані, що вказують на утримання кредиторської заборгованості з заробітної плати робітника, містяться в Розрахунково-платіжній відомості [22].

У Головну книгу переносяться зведені відомості з Журнал-ордеру №3 та дебетового запису за субрахунком 372 «Розрахунки з підзвітними особами».

На субрахунку 373 «Розрахунок за нарахованими доходами» ведуть облік нарахованих дивідендів, процентів, роялті до сплати. Відповідно господарство має поточну заборгованість дебіторів.

Власники простих і привілейованих акцій (їх частки в статутному капіталі товариства) нараховують дивіденди за рахунок прибутку та інших джерел, що передбачені установчими документами.

Облік розрахунків за претензіями відображається на субрахунку 374 «Розрахунки за претензіями». Він аналізується та обліковується підрядниками, постачальниками та транспортними фірмами й другими юридичними особами з претензіями до них. Претензії можуть виникнути в таких ситуаціях: ціни та тарифи не відповідають тим, що передбачені у договорі; якість продукції не відповідає встановленим технічним вимогам договору; недостача товару; брак або простої. У таблиці 2.19 наведено приклади кореспонденцій для рахунку 374.

Таблиця 2.19

**Порядок відображення в обліку розрахунків за претензіями**

№ з/п	Зміст господарських операцій	Кореспондуючі рахунки		Сума, грн.
		Д-т	К-т	
1	Проведено передоплату «Україна-техно» в рахунок майбутньої поставки матеріалів	371	311	6000
2	Відображено податковий кредит з ПДВ	641	644	1000
3	Оприбутковано фактично одержані матеріали	201	631	4250
4	Відображено суму податкового кредиту з ПДВ, що припадає на вартість фактично оприбуткованих матеріалів	644	631	850
5	Проведено залік раніше оплаченої вартості матеріалів	631	371	5100
6	Пред'явлено претензію на суму нестачі матеріалів	374	371	900
7	Відображено суму визнаної претензії в частині штрафних санкцій за порушення умов договору	374	715	300
8	Проведено коригування податкового кредиту з ПДВ, що припадає на суму поверненої передоплати	641	644	150
9	Перераховано постачальником кошти в рахунок погашення претензії за нестачею матеріалів з урахуванням штрафних санкцій	311	631	1200
10	Списано вартість погашеної претензії	631	374	1200
11	Списано на фінансовий результат в кінці звітного періоду суму одержаних штрафних санкцій	715	791	300

Облік розрахунків за відшкодування збитків підприємства внаслідок нецільового використання коштів відображають на субрахунку 375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків».

Для відшкодування працівником суми збитків, якщо сума не перевищує середнього місячного доходу, потрібен наказ керівника або уповноваженої ним особи, в крайньому випадку в судовому порядку.

За дебетом рахунка вказується сума за фактом виникнення боргу, а за кредитом - списання або погашення заборгованості, підтверджене випискою банку чи розрахунковою, платіжною довідкою.

Його аналітичний облік ведуть по кожній винній особі. Основні види діяльності суб'єкта 375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків» наведені в таблиці 2.20.

Таблиця 2.20

**Облік операцій по субрахунку 375 «Розрахунки за відшкодування  
завданих збитків»**

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки		Сума, грн.
		Д-т	К-т	
1	Списано вартість украденого майна	947	20	1500
		072	--	1500
2	Відображено суму податкового кредиту	947	641	300
3	Нараховано Бобик М.Я. загальну суму збитку, яка буде сплачуватися впродовж 8 місяців (3600/450)	375	716	3600
4	Списано з позабалансового рахунку суму збитку	--	072	1500
5	Відображено суму податкового зобов'язання з ПДВ	716	641	300
6	Перераховано до бюджету суму перевищення над фактичним збитком (3600-1500-300=1800)	716	642	1800
7	Перераховано до бюджету суму ПДВ	641	311	300
8	Перераховано до бюджету суму перевищення	642	311	1800
9	Відображено (щомісяця) стягнення суми завданого збитку з зарплати працівника	661	375	450

Операції з фізичними і юридичними особами різного економічного змісту обліковуються на субрахунку 377 «Розрахунки з різними дебіторами». У таблиці 2.21 наведено типову кореспонденцію з розрахунками працівників.

*Таблиця 2.21*

**Відображення операцій із обліку іншої дебіторської заборгованості**

№ п/п	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки		Сума, грн.
		Д-т	К-т	
1	Отримано гроші з поточного рахунку в касу підприємства для виплати позики	301	311	2000
2	Виплачено позику працівникові через касу підприємства	377	301	2000
3	Працівник Гунько Л.І. повернула частину позики до каси підприємства	301	377	500
4	Працівник Гунько Л.І. повернула частину позики через касу банку	311	377	1200
5	Погашення решти позики шляхом утримання із заробітної плати працівника	661	377	300

Її (іншої заборгованості) аналітичний облік ведеться за кожним окремим дебітором або видом заборгованості та умовами її виникнення та погашення.



У ФГ «Оазис «К» на рахунку 377 обліковується лише заборгованість за продані в кредит товари та видача позик працівникам господарства.

Дані про розрахунки з різними дебіторами слід включати в Журнал-ордер 3 та Відомість 3.2, однак ФГ «Оазис «К» використовує лише Журнал-ордер 3.

Субрахунок 378 «Розрахунки з державними цільовими фондами» включає в себе облік розрахунків з державними цільовими фондами, наприклад виплати по тимчасовій непрацездатності і ін.

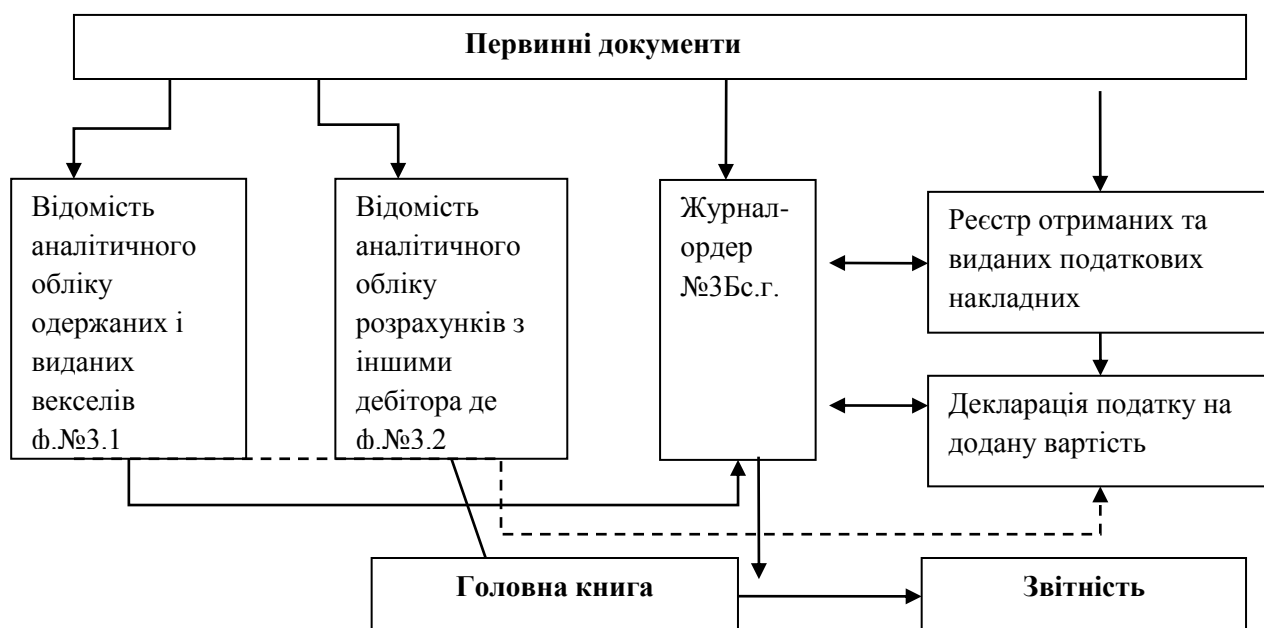
Субрахунок 379 «Розрахунки за операціями з деривативами» включає в себе облік розрахунків за деривативами. На кінець місяця закривають субрахунок, списавши сальдо, що відповідає рахунку інші операційні доходи чи інші операційні витрати.

Аналітичний облік ведуть по кожному дебітору, виду боргу, даті виникнення та даті погашення боргу.

Отже, для обліку поточної дебіторської заборгованості підприємства, що досліджується, використовуються субрахунки 361, 362, 371, 372, 374, 375, 377. Аналітичний облік ведеться за кожним боржником, особою, яка одержує аванс, постачальником або кожною винною особою.

Для синтетичного обліку використовується Журнал-ордер № 3Б (рахунки 372, 371, 374, 375, 377). Регістром аналітичного обліку є реєстр боржників.

Для того, щоб розглянути детальніше технологічний процес бухгалтерського обліку розрахунків з різними дебіторами, ми розробили загальну схему, зображену на рисунку 2.4.



*Рис. 2.4. Схема запису в регістрах з обліку розрахунків з різними дебіторами в фермерському господарстві «Оазис «К»*

Вважаємо, що суттєвим недоліком при розрахунках з різними дебіторами досліджуваного господарства є те, що не використовуються аналітичні відомості, в яких необхідно групувати різні види заборгованості, оскільки за їх допомогою здійснюється порівняння даних аналітичного і синтетичного обліку. Тобто помилок на підприємстві буде більше, що ускладнить процес розрахунку, і на це бухгалтерії потрібно звернути особливу увагу.

Дебіторська заборгованість, яка є частиною фінансової звітності, повинна бути визнана у звіті та відображена як сума, визначена після врахування поточних облікових оцінок заборгованості дебіторів.

Стосовно балансу, суму заборгованості дебіторів відображають в різних рядках залежно від її виду (табл. 2.22).

*Таблиця 2.22*

**Відображення дебіторської заборгованості на рахунках бухгалтерського обліку та у формі № 1 «Баланс»**

Вид дебіторської заборгованості	Бухгалтерський рахунок	Рядок Балансу
---------------------------------	------------------------	---------------

Дебіторська заборгованість:		
за виданими авансами	371	180
за розрахунками з підзвітними особами	372	210
за нарахованими дивідендами, відсотками, роялті та ін., що підлягають надходженню	373	190

Заборгованість дебіторів відображується в рядках 180-210 II розділу активу балансу.

Зобов'язання фізичних і юридичних осіб, які не виникають протягом 12 місяців, показують у статті балансу «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи» (рядок 050 Балансу). Вона відповідає сальдо по дебету рахунку 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи» та відображає суму боргу за орендоване майно, наприклад, платежі за довгостроковим кредитом [56].

У формі № 5 «Примітки до річної фінансової звітності» заборгованість дебіторів відображують в розділі 9: рядок 940 «Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги» та рядок 950 «Інша поточна дебіторська заборгованість» [31].

Примітки до фінансової звітності також містять таку інформацію:

- список дебіторів та розмір заборгованості дебіторів пов'язаних осіб та розподіл залишку заборгованості дебіторів всередині групи;
- список дебіторів та розмір довгострокових заборгованостей дебіторів;
- методика розрахунку розміру резерву сумнівних боргів;
- склад та розмір розділу балансу «Інша дебіторська заборгованість»;
- розмір поточної заборгованості дебіторів за товари, продукцію, роботи, послуги за термінами непогашення.

## **2.6. Стан екологічної безпеки та заходи щодо його покращення**

Все більше споживаючи природні ресурси з допомогою зростаючих технічних засобів людство у прогресуючій формі покращувало умови розвитку

своєї цивілізації і свого росту як біологічного виду. Однак, завойовуючи природу, людство у значній мірі підірвало природні умови власної життєдіяльності.

Сучасну екологічну ситуацію в Україні можна назвати кризовою, яка формувалась протягом тривалого періоду в результаті нехтування об'єктивними законами утворення і відтворення природних ресурсів. Економіці нашої країни притаманний високий рівень ресурсомістких та енергоємних технологій, які завдають значну шкоду навколишньому середовищу. В той же час якість продукції сільського господарства та продуктів харчування постійно знижується. Дана проблема вимагає негайного вирішення.

Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки розроблено відповідно до статті 16 Конституції України, якою визначено, що забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи - катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду українського народу є обов'язком держави.

Відтворення природних ресурсів, їх охорона вимагає суттєвих матеріальних затрат. Тому важливо проводити економічну і соціальну оцінку ефективності заходів, які пов'язані з природоохоронною діяльністю, оскільки вона повинна бути достатньо високою для того, щоб суспільство могло їх дозволити. За роботи підприємства в умовах ринкової економіки важливим є запобігання виникненню економічних збитків, пов'язаних із забрудненням природного середовища. Екологічні проблеми багатогранні, охопити всі їх складно. Тому із загальною оцінкою економічного стану досліджуваного господарства необхідно особливу увагу приділяти екологічним питанням.

ФГ «Оазис «К» розташоване у Львівській області, клімат помірно-континентальний, що характеризується не дуже холодною зимою, теплою весною і спекотним літом з помірним рівнем опадів. Кількість річних опадів

відповідає нормі. Район, в якому розміщено господарство, є порівняно чистою територією з іншими регіонами. Територія характеризується чорноземами, що дає можливість ефективному веденню сільського господарства.

Використання економічних критеріїв в екології повинно бути направлено на реалізацію головного принципу: не максимізація прибутків підприємців або держави, а досягнення стійкого розвитку шляхом збалансованого природокористування так, щоб розвиток матеріального виробництва в будь-якому регіоні забезпечував стійкість екосистем.

ФГ «Оазис «К» розташоване в сільській місцевості, оточене горбистими пасмами і численними ставами, на півдні від господарства знаходиться ліс, який займає значну площу і тим самим забезпечує навколишнє середовище чистим повітрям.

Ми провели огляд стану навколишнього середовища і бачимо, що в досліджуваному підприємстві є ряд процесів, які негативно впливають на навколишнє середовище. Тому потрібно прийняти відповідні заходи щодо підвищення рівня екологічності виконання технологічних операцій та процесів. Це, зокрема, розумне внесення мінеральних добрив для того, щоб зберегти природну флору і фауну. Ставити жорсткіші вимоги до влаштування гноєсховищ та систем утилізації та очищення стічних вод. На фермах своєчасно проводити очистку приміщень.

Також на території господарства розміщене озеро, в якому є велика кількість риби, раків та інших представників тваринного та рослинного світу. Ця водойма призначена також для відпочинку людей і саме тому необхідно зробити все можливе для того, щоб не забруднювати озеро. І хоч це озеро розміщене далше від підприємства, однак також є забруднене її відходами. Сільські жителі потребують від господарства вжити термінових заходів, адже це не тільки завдає дискомфорту його населенню неприємним запахом, а й забруднює навколишнє середовище.

Також гноєсховище відкритого типу хоч і розміщене в господарстві з невітряного боку відносно рози вітрів, проте у даній місцевості напрями вітру часто змінюються, тим самим завдаючи певних незручностей населенню села.

Отже, ФГ «Оазис «К» несе, хоч і незначну у своїх масштабах, екологічну загрозу навколишньому середовищу. Тому необхідно керівництву підприємства провести ряд природоохоронних заходів, пов'язаних із забезпеченням поліпшення стану навколишнього середовища.

До природоохоронних заходів у ФГ «Оазис «К» належать усі види господарської діяльності, спрямовані на зниження і ліквідацію негативного впливу результатів діяльності фермерського господарства на навколишнє природне середовище, збереження, поліпшення і раціональне використання природно-ресурсного потенціалу села. Серед цих заходів основними є:

- забезпечення охорони навколишнього природного середовища від неконтрольованого та шкідливого впливу на здоров'я людей;
- використання комплексу сільськогосподарської техніки та агротехнічних заходів з метою забезпечення мінімального негативного впливу на стан ґрунту;
- дотримання правил транспортування, зберігання і застосування засобів захисту рослин та стимуляторів їх росту, мінеральних добрив і нафтопродуктів тощо;
- застосування засобів захисту рослин та стимуляторів їх росту, мінеральних добрив і нафтопродуктів, що відповідають вимогам переліку препаратів затверджений Міністерством охорони здоров'я України;
- охорона і раціональне використання водних ресурсів: створення водоохоронних зон, спрямованих на запобігання забрудненню, засміченню та виснаження водних ресурсів атмосферного повітря;
- охорона і раціональне використання земель: впровадження ґрунтозахисної системи землеробства;
- проведення заходів щодо створення захисних лісових насаджень;

- розвиток маловідходних і безвідходних технологічних процесів і виробництв за використанням досвіду зарубіжних країн.

Здійснення природоохоронних заходів, як і будь-яких інших соціальних заходів, вимагає витрат, але їх нездійснення також тягне за собою витрати. Тому підприємству необхідно виділити кошти, які будуть спрямовані на збереження і охорону природи (табл. 2.23).

Таблиця 2.23

**Структура витрат на природоохоронні заходи ФГ «Оазис «К»**

Статті витрат	2019 р.		2020 р.		2021 р.	
	тис.грн.	%	тис.грн.	%	тис.грн.	%
Збір на природоохоронні заходи	15	45,5	3,8	42	6,4	42,4
Кошти на будівництво очисних споруд	12,5	31,8	4,2	30,4	5,6	37,1
Будівництво гноєсховища	3,5	22,7	5,8	27,6	3,1	20,5
Всього	11	100	13,8	100	15,1	100

Проаналізувавши дані таблиці структури витрат на природоохоронні заходи за останні три роки можемо побачити, що вони зростають і цим самим доказують що досліджуване підприємство зосереджує власні кошти для поліпшення стану навколишнього середовища. У структурі даних витрат найбільшу частку має збір на природоохоронні заходи. Також значна частка витрат на природоохоронні заходи припадає на будівництво очисних споруд, які забезпечуватимуть очистку стічних вод із водопроводів по яких проходять відходи від виробничої діяльності господарства. Не менш важливим є будівництво нового гноєсховища, що буде створений на зразок тих, які є закордоном. До цієї статті витрат також відносяться кошти, які господарство використовує на доробку побічної сировини для продажу. Цей напрям витрат не тільки є вигідним із екологічної сторони, а також з економічної точки зору, адже це приносить додатковий дохід ФГ «Оазис «К».

Політика щодо навколишнього середовища - це сукупність усіх дій, спрямованих на уникнення втручання в навколишнє середовище, на його зменшення та на усунення пошкоджень довкілля, що вже сталися.

Конкретні цілі та програми стосуються насамперед: визначення граничнодопустимих значень шкідливих для навколишнього середовища викидів; економії енергії; сприяння використанню відходів тепла; утилізація старих матеріалів, а також відходів; підтримання здоров'я лісів та природної сили самоочищення водойм.

Основними цілями екологізації виробництва є зменшення впливу наявних джерел забруднення на довкілля, покращення еколого-економічних показників підприємства, модернізація системи екологічного управління, забезпечення випуску екологобезпечної продукції.

Для того, щоб проаналізувати еколого-економічну діяльність ФГ «Оазис «К» необхідно врахувати також здійснені підприємством платежі за природні ресурси та забруднення навколишнього природного середовища за останні три роки, які наведені в таблиці 2.24.

Зробивши аналіз даних наведених в таблиці за останніх три роки можна побачити, що сума платежів за використання природних ресурсів та забруднення навколишнього середовища є незначною протягом останніх трьох років, а найбільш питому вагу займають платежі за використання землі.

Стан екологічної безпеки на підприємстві є недосить позитивним, адже саме економічний ефект більший від суми фінансування екологоохоронних заходів і тому необхідними є запровадження шляхів щодо покращення екологічної ситуації на території господарства.

*Таблиця 2.24*

**Структура платежів за використання природних ресурсів та забруднення навколишнього середовища ФГ «Оазис «К»**

Вид платежу	2019 р.		2020 р.		2021 р.	
	тис.грн.	%	тис.грн.	%	тис.грн.	%



Плата за спец. використання водних ресурсів	1,5	30,6	1,6	30,2	2,0	33,3
Плата за землю	2,0	40,8	2,2	41,5	2,4	40
Збір за забруднення навколишнього середовища	1,4	28,6	1,5	28,3	1,6	26,7
Всього	4,9	100	5,3	100	6,0	100

Шляхи покращення екологічної безпеки представлені у таблиці 2.25.

Таблиця 2.25

### Шляхи покращення екологічної безпеки

Шляхи вдосконалення екологічної безпеки	Суть заходів
Агротехнічні заходи	а) запровадження нових технологій обробки земель
	б) закупівля сучасних тракторів і інших самохідних засобів
	в) перехід на менш токсичні види пального
Інтенсифікація виробництва	а) утилізація виробничих відходів
	б) обладнання пристроями для очищення повітря
	в) контроль за вмістом забруднюючих речовин
Переведення малопродуктивних земель в екологічно стійкі угіддя	переведення малопродуктивних земель в більш продуктивні можливе через систему їх очищення та обстеження, що передбачає консервацію земель

До таких заходів відносяться:

- оновлення та оптимізація комплексу сільськогосподарської техніки з метою забезпечення мінімального негативного впливу на стан ґрунту;
- обладнання спорудами, устаткуванням і пристроями для очищення викидів, перехід на менш токсичні види пального, додержання режиму експлуатації транспортних засобів;
- облаштування приміщень для зберігання засобів захисту рослин, мінеральних добрив, нафтопродуктів тощо.

Отже, проведення вище згаданих шляхів щодо покращення екологічної ситуації має забезпечувати зменшення негативного впливу на стан природних ресурсів, підвищення врожайності, створення екологічної рівноваги та створити

нові резерви для заліснення та залуження сільськогосподарських угідь, також вони мають відповідати вимогам встановлених Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища», іншим законам та підзаконним нормативно-правовим актам України і сприяти покращенню екологічної безпеки господарства.

**РОЗДІЛ 3**  
**КОНЦЕПТУАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ТА ІНСТРУМЕНТАРІЙ**  
**ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ДЕБІТОРАМИ**

### **3.1. Облікове та аналітичне забезпечення розрахунків з контрагентами сільськогосподарського підприємства**

Від рівня деталізації та правильності обраних елементів облікової політики залежить достовірність надання інформації про зобов'язання користувачам у фінансовій звітності підприємства. На основі дослідження законодавчих положень та альтернатив для організації бухгалтерського обліку пропонуємо поповнити елементи облікової політики з організаційної, методологічної та технічної складових, забезпечивши тим самим перспективу побудувати обліково-аналітичне забезпечення системи розрахунків між дебіторами і кредиторами (рис. 3.1).

Одним з недоліків бізнесу є те, що витрати, які пов'язані з прийомом замовлень на переробку продукції є складовою витрат на збут, їх розподіляють між виконаними замовленнями в період, визначений керівником (щомісяця, кварталу тощо), це проблема при визначенні вартості різних етапів виконання замовлення. Для відображення вартості етапу виконання замовлення рекомендуємо використати наведені аналітичні рахунки підприємства на рахунку 93 «Витрати на збут»:

93.1 «Витрати на організацію процесу замовлення»;

93.2 «Витрати на процес виконання замовлення»;

93.3 «Витрати на оцінку ринку».

Це дозволяє не тільки групувати витрати за окремими замовленнями, а й виявляти імовірні резерви оптимізації подібних витрат.

Щоб стимулювати збут товару та виконання замовлення, покупцям необхідно надавати знижки.

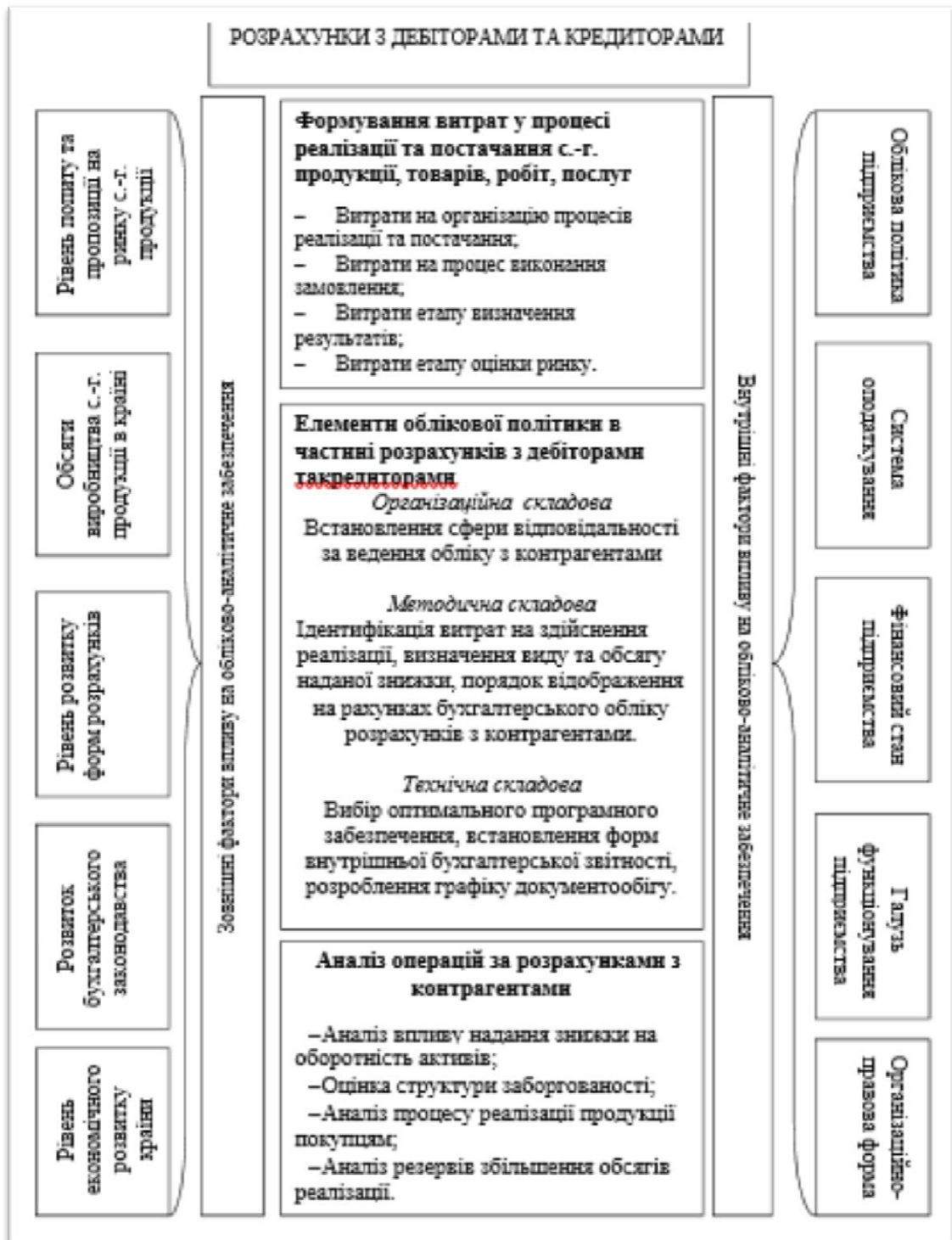


Рис. 3.1. Обліково-аналітичне забезпечення системи розрахунків з контрагентами сільськогосподарського підприємства\*

\*Джерело: розроблено автором

Аналіз їх відображення в бухгалтерському обліку показує, що існуючі методи обліку знижок не сприяють формуванню достовірної інформації про

знижки, що надані підприємством. Тому рекомендуємо суб'єктам господарювання вдосконалити облік відображення знижок на товари, які надаються покупцям або замовникам, використовуючи запропоновані аналітичні рахунки до субрахунку 93.4 «Знижки надані»:

93.4.1 «Знижки з одиниці продукції»;

93.4.2 «Знижки з дебіторської заборгованості»;

93.4.3 «Знижки за довготривалу співпрацю». Ця знижка допомагає чітко і логічно визначити розмір наданої знижки в розрізі товарів і видів знижки протягом звітного періоду.

У таблиці 3.1 наведена кореспонденція рахунків бухгалтерського обліку з відображенням витрат, які пов'язані з наданням знижок покупцям і замовникам. Відображення знижки, наданої продавцем: при наданні знижки до продажу товару знижка не відображається в обліку, при наданні знижки після продажу товару необхідно надати виписку з документа, що підтверджує факт надання знижки, а сума знижки відображається в порядку сторнування господарських операцій; при наданні знижки з метою зменшення дебіторської заборгованості це відображається як безкоштовна передача товару покупцеві відповідно до суми знижки. Дохід від надання знижок вважається окремим видом доходу від продажу товару.

Одним з напрямів удосконалення корпоративного обліку є впровадження управлінського обліку. З допомогою управлінського обліку компанії можуть створювати внутрішні звіти, метою яких є забезпечення вчасного отримання інформації для результативного управління компанією.

Ми рекомендуємо створювати власну управлінську звітність, яка міститиме інформацію про реалізацію продукції та розрахунки з контрагентами за документами.

Цей звіт включатиме три розділи: «Виробництво продукції», «Реалізація продукції» та «Результати від реалізації», оскільки ці розділи, на нашу думку, необхідні для детального розуміння покупців і клієнтів.

Таблиця 3.1

**Відображення в обліку витрат, пов'язаних із наданням  
знижки\***

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
Знижки, надані з одиниці продукції			
1	Відображено надану знижку	93.5.1 «Знижки з одиниці продукції»	361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»
2	Відображено зменшення доходу від продажу внаслідок надання знижки	702 «Дохід від реалізації товарів»	93.5.1 «Знижки з одиниці продукції»
3	Сторно: зменшено податкове зобов'язання з ПДВ в розмірі наданої знижки	702 «Дохід від реалізації товарів»	641 «Розрахунки за податками»
4	Відображено собівартість товару	902 «Собівартість реалізованих товарів»	281 «Товари на складі»
Знижки, направлені на зменшення дебіторської заборгованості			
1	Відображено зменшення дебіторської заборгованості в розмірі наданої знижки	93.5.2 «Знижки з дебіторської заборгованості»	361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»
2	Відображено надану знижку у складі витрат звітного періоду	949 «Інші витрати операційної діяльності»	93.5.2 «Знижки з дебіторської заборгованості»
3	Відображено зменшення дебіторської заборгованості в розмірі наданої знижки	93.5.2 «Знижки з дебіторської заборгованості»	361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»
Знижки за довготривалу співпрацю			
1	Надано знижку за довготривалу співпрацю	93.5.3 «Знижки за довготривалу співпрацю»	361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»
2	Відображено надану знижку у складі інших витрат операційної діяльності	949 «Інші витрати операційної діяльності»	93.5.3 «Знижки за довготривалу співпрацю»

\*Джерело: впорядковано автором з використанням методики [16]

У розділі виробництва продукції потрібно надати інформацію про різні види продукції, виробленої за звітний період. Для продукції зазначають площу, врожайність та надають інформацію про внесення добрив. У наступному розділі вказують інформацію про ефективність виробництва та реалізації продукції, де показується виручка від реалізації продукції, прибутки

та збитки, рентабельність. Така детальна інформація допоможе керівництву компанії проаналізувати роботу підприємства, виявляти відхилення від норми та вчасно реагувати на зниження показників діяльності компанії.

Актуальність та якість інформації щодо стану розрахунків з контрагентами для прийняття стейкхолдерами адекватних та своєчасних рішень щодо існуючої політики управління дебіторською і кредиторською заборгованістю в процесі узгодження фінансово-господарської кон'юнктури, яка формується на основі даних бухгалтерського обліку конкретних суб'єктів господарювання, і має велике значення. Проте реєстр за чинною формою не враховує специфіку цього активу, який характеризується високою часткою цього показника в загальних активах компанії. Крім того, використовувані облікові реєстри не забезпечують накопичення розрахункової інформації різного рівня деталізації та загальності щодо дебіторської заборгованості покупців і замовників. Це призвело до неможливості отримати інформацію про дебіторську заборгованість у достатньому обсязі та формі, особливо для аналізу розрахунків з дебіторами та заборгованості по бізнесу, прогнозування ймовірності виникнення кризових ситуацій у платіжних суб'єктах господарювання та розробки профілактичних рекомендацій.

Аналіз бухгалтерського обліку розрахунків з контрагентами показує, що процес є надто одноманітним, щоб задовольнити такі потреби, як доступ до повної актуальної інформації про стан боргу. При цьому керівництву підприємства також важливо розуміти вид товару, за яким виникла заборгованість, коли і термін погашення боргу.

Виходячи з цього, пропонуємо удосконалити інформаційне забезпечення бухгалтерського обліку розрахунків з контрагентами, тобто вдосконалити зведену звітність.

Тому рекомендуємо використовувати Реєстр щодо реалізації продукції (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

**Реєстр документів щодо реалізації продукції, робіт та послуг  
(пропонується)\***

№ П/П	Назва покупця або замовни ка	Найменуван ня товарів, робіт, послуг		Відправлено, відпущено, виконано (в дебет субрахунків 901,903,943 з кредита рахунків 20,27,28,23)					Прийнято до оплати (з кредиту субрахунків 702,703,712 в дебет рахунків 36,372,377,661 та ін.)						Відмітка про оплату			
				Документ		Кількість	Сума, грн	Примітка	Документ		Кількість	Сума, грн	ПДВ, грн	Всього до сплати, грн				Примітка
				Дата	№				Дата	№					Дата	Сума, грн	Примітка	
	Разом	X	X	X	X	X		X	X	X	X				X	X		X

\*Джерело: розроблено автором з використанням [23]

У даному реєстрі вказується ім'я покупця, найменування товару, що купується, одиниця виміру, документ, за яким здійснено операцію, дата, кількість, сума продажу, платіжна квитанція. Потім на основі такого реєстру можна створити відомість, крім того заповнення цього реєстру значно спростить заповнення реєстру синтетичного обліку за рахунками 36 або 37.

### 3.2. Рефлексійні засади науково-технічних розроблень в частині обліку і аналізу дебіторської заборгованості

У сучасних економічних умовах облік дебіторської заборгованості вважається одним із найскладніших і суперечливих питань національних рахунків. Для вдосконалення системи обліку дебіторської заборгованості потрібно: 1. розробити комплекс заходів, а саме:



1.1 постійний моніторинг потенційних боржників (оцінка фінансового стану та платоспроможності підприємства, ринкової репутації, іміджу);

1.2 знайти нових покупців і замовників та зменшити ризик невиконання зобов'язань.

2. створення резерву сумнівних боргів та порядок його формування в обліковій політиці підприємства.

3. своєчасно контролювати співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості, оскільки перевищення фактичної дебіторської заборгованості загрожуватиме фінансовій стабільності підприємства та вимагатиме додаткових джерел фінансування.

4. систематично проводити інвентаризацію заборгованості.

Крім того, основними недоліками наявної системи обліку дебіторської заборгованості сільськогосподарських підприємств є:

а) важливо надати можливість зацікавленим сторонам приймати адекватні та своєчасні рішення щодо існуючої політики управління, актуальності та якості інформації про розрахунки та його ситуацію з боржником (створеної на основі облікових показників для конкретного суб'єкта господарської діяльності). Проте форма обліку заборгованості дебіторів, яка характеризується нормами, не урахує конкретного стану активу, що зумовлено наявністю різноманітних ознак і методів оцінки його класифікації. Рекомендована статутом форма обліку заборгованості дебіторів Журнал-ордер № 3 не враховує специфічні обставини активу, тобто факт різноманітних особливостей його систематизації та великої кількості методів оцінки, крім цього запропонований обліковий реєстр не надає даних про взаємовідносини з боржником різного рівня деталізації та узагальнення розрахунків. Тому неможливо отримувати якісну та правдиву інформацію про заборгованість дебіторів для аналізу виплат з окремим боржником. Це свідчить, що неможливо отримати інформацію про заборгованість дебіторів у кількості та формі, достатніх для розгляду обрахунків з дебіторами та боргом в цілому для імовірного прогнозування;

б) також невирішеними є проблема щодо обліку довгострокової заборгованості, зокрема дебіторської та оцінка поточної заборгованості дебіторів за товари, продукцію, послуги та роботи;

в) в умовах сьогодення використовувати звичні методи аналізу зовнішньої заборгованості дебіторів не завжди коректно через відсутність потрібного об'єму можливих та загальнодоступних даних щодо розрахунків з боржниками. Окрім того, сучасна українська економіка характеризується загальною кризою неплатежів, що викликає сумніви щодо отриманих аналітичних результатів, а саме їх об'єктивності, своєчасності та корисності. Вітчизняними методами неможливо достовірно охарактеризувати стан заборгованості дебіторів, зокрема ступінь її впливу на фінансово-економічне благополуччя підприємства.

Дані питання свідчать про потребу у пошуку нестандартних методів аналізу заборгованості дебіторів для отримання даних комплексного характеру.

Також необхідний комплексний аналіз заборгованості дебіторів, щоб правильно оцінити її стан і оптимізувати показники фінансової звітності. Тому ми розробили методику аналізу дебіторської заборгованості (рис. 3.2).

Така модель дасть змогу використати комплексний підхід для дослідження оцінки та процесу заборгованості дебіторів в правильному порядку всіх етапів.

Здійснення аналізу заборгованості дебіторів та правильна організація обліку приведуть до зменшення її розміру, для чого необхідно:

- збільшення кола споживачів;
- розуміти рівень ризику невиплати споживачами своїх рахунків;
- здійснювати контроль співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості;
- оперативне виявлення підозрілих боргів;
- контроль надходжень готівки;
- припинення співпраці з покупцями, які порушують умови договору;

- своєчасне надання платіжних документів.



*Рис.3.2. Модель методики проведення аналізу дебіторської заборгованості*

Тому, для виявлення сильних та слабких сторін ФГ «Оазис «К», було проведено SWOT-аналіз (табл. 3.3)

*Таблиця 3.3*

**SWOT-аналіз ФГ «Оазис «К» Самбірського району Львівської області**

Вид середовища	Позитивний вплив	Негативний вплив
<b>Внутрішнє середовище</b>	<p><i>Сильні сторони:</i></p> <p>зручне географічне розташування, наявність транспортної інфраструктури, зв'язку, запаси корисних копалин та мінеральної сировини, розвинута фінансово-банківська інфраструктура, розвиток сільського господарства, відносно дешева кваліфікована робоча сила</p>	<p><i>Слабкі сторони:</i></p> <p>відсутність узгодженої політики просторового планування та розвитку території як єдиного економічного центру із спільним потенціалом для розвитку, економічний розвиток не забезпечує фінансову самодостатність сільськогосподарського підприємства, відсутній генеральний план населеного пункту,</p>
		<p>незадовільний екологічний стан, недостатній розвиток технічної інфраструктури (поганий стан доріг, відсутня система переробки сміття), погіршення загального стану здоров'я населення, відтік висококваліфікованих кадрів</p>
<b>Зовнішнє середовище</b>	<p><i>Можливості:</i></p> <p>створення сприятливого середовища для залучення інвестицій, участь у програмах та проектах, які сприяють економічному розвитку підприємства, інвестування в розвиток сільського господарства впровадження новітніх технологій в розвиток економіки, розвиток сільського господарства за рахунок внутрішніх і зовнішніх інвестицій, покращення водопостачання та утилізації відходів, покращення охорони здоров'я,</p>	<p><i>Загрози:</i></p> <p>можлива нестабільність політичної ситуації, нестабільне й непередбачуване законодавство, зміна політичного курсу в державі щодо регіонального розвитку, відсутність прогресивних змін законодавства. фінансова залежність від обласного та державного бюджетів, погіршення інвестиційного клімату, екологічна небезпека та екологічне забруднення, можливі аварії техногенного характеру</p>

	залучення територіальної громади до вирішення проблем села	
--	--	--

Ми бачимо, що планування, контроль та організація роботи підприємства з різними дебіторами, відіграють основну роль в управлінні дебіторською заборгованістю.

### **3.3. Використання інформаційних технологій для покращення обліку заборгованості дебіторів**

Сьогодні стоїть завдання автоматизації бухгалтерського обліку та підвищення якості роботи бухгалтерії згідно умов науково-технологічного процесу з використанням новітньої комп'ютерної техніки.

Перехід на автоматизовану форму обліку вимагає не тільки бажання та фінансування, а й ретельної підготовки - методичної та організаційної. Перехід повинен відбуватися поступово, бажано на початку звітного періоду. Вхідними даними для внесення в комп'ютер повинні бути баланси за попередні періоди та звіти. Також необхідно правильно охарактеризувати склад і кількість файлових потоків, необхідних для того, щоб з'ясувати, які файли будуть зберігатися в електронному вигляді, а які - в паперовому. Для цього, перш за все, необхідно правдиво сформулювати задачі автоматизації.

Безперечно, більшість помилок у паперовій бухгалтерії появляється на стадії перенесення інформації з одного облікового реєстру в інший та при створенні усіляких довідок чи звітів. Автоматизований облік дозволяє цілковито уникнути даної помилки, адже ведеться тільки один реєстр обліку, інші створюються автоматично і ризик помилок при передачі даних відсутній.

Автоматизований облік дозволяє значно прискорити найрізноманітніші та великі за розміром облікові дані. Слід відмітити, що правильний вибір програмного забезпечення та засобів автоматизації, дозволяє просто та швидко адаптувати бухгалтерський облік до різноманітних змін у законодавчих нормах, які запроваджує уряд України.

Бухгалтерське програмне забезпечення покращує якість бухгалтерського обліку та якість бізнесу компанії. Однак вибір автоматизованих інструментів завжди повинен бути прямим вибором бухгалтерів і керівників підприємства.

Отже, ми розробили алгоритмічну модель бухгалтерської програми для комп'ютерної обробки інформації про наявність та рух дебіторської заборгованості підприємства (рис. 3.3).

На першому рівні (ARMB I) має бути зібрана та зареєстрована основна інформація про заборгованість дебіторів та сформована локальна база даних, що містить нормативні вимоги щодо обліку заборгованості.

На другому рівні (ARMB II) здійснюється прийом, обробка і аналіз інформації про заборгованість дебіторів, сформовану експертами першого рівня. Крім того, продовжити формування на ньому локальних баз даних та продовжити підготовку до обробки інформації для передачі вищому керівництву.

Третій рівень (ARMB III) має завершувати формування і обробку інформації з обліку заборгованості дебіторів, приймати управлінські рішення на основі попереднього рівня.

Впровадження запропонованої моделі на практиці дасть можливість автоматизувати робоче місце бухгалтерів підприємства, тим самим значно підвищити їх ефективність у сфері обліку дебіторської заборгованості.

Комп'ютеризація є сьогодні найважливішим етапом технічного прогресу в Україні. Інформаційні технології стрімко розвиваються через бажання людей полегшити життя. Зайве говорити, що у великих корпораціях важко швидко вирішити бухгалтерські проблеми за допомогою ручної обробки інформації. В результаті виникли питання щодо переходу на нову комп'ютерну систему бухгалтерського обліку.

Щоб швидко і легко пристосовувати бухгалтерський облік до змін у законодавстві та нормативно-правових актах, необхідно правильно підібрати програмне забезпечення і способи автоматизації.

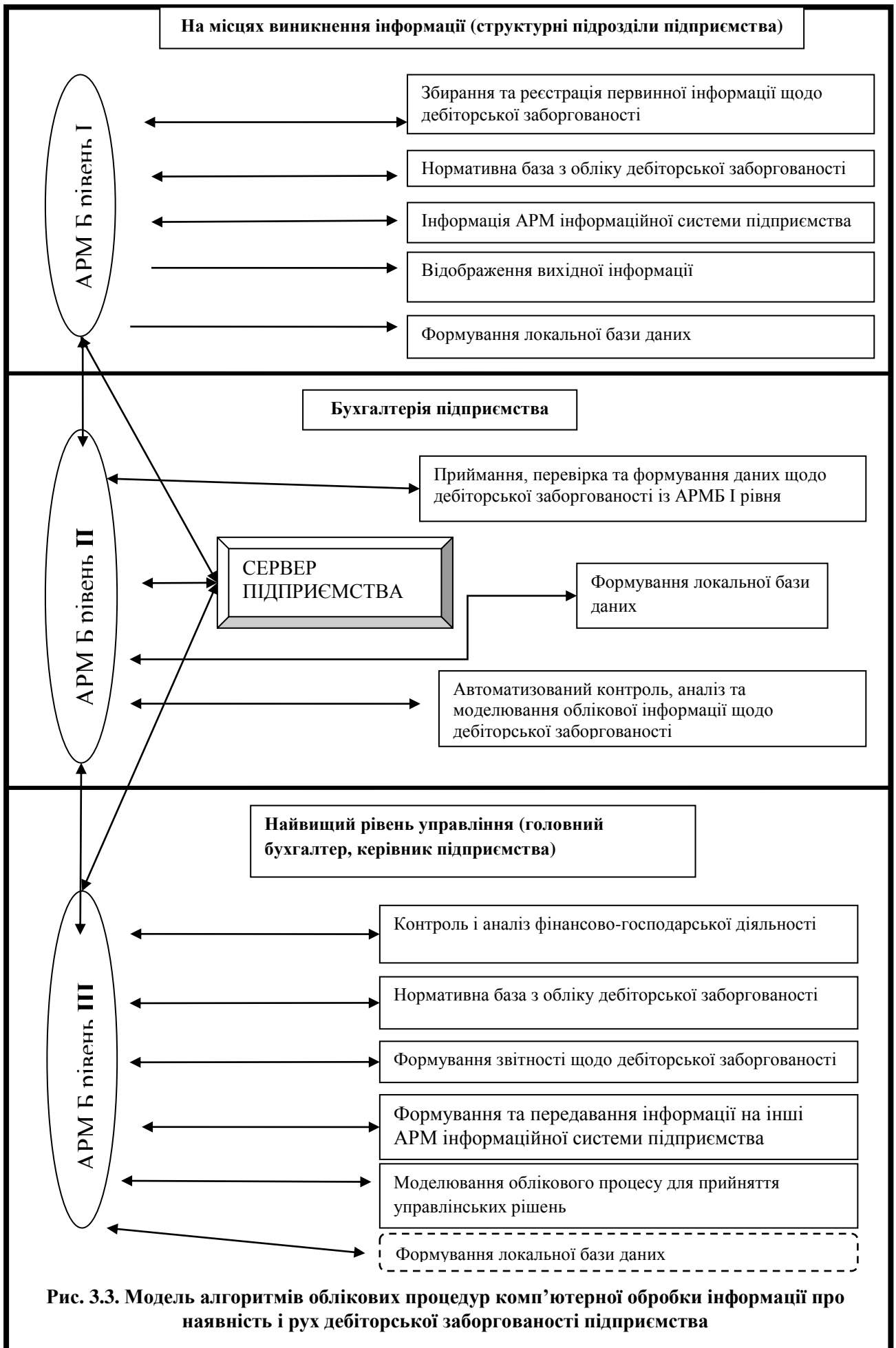


Рис. 3.3. Модель алгоритмів облікових процедур комп'ютерної обробки інформації про наявність і рух дебіторської заборгованості підприємства

Ринок бухгалтерських програм сьогодні досить розвинений. В Україні доступні для використання такі програми: «1С: Підприємство», «COGNITIVE TECHNOLOGIES LTD», «Парус», «ОМЕГА», «Галактика», «ІНФОСОФТ», «BEST», «ІНФІН», «ІНТЕЛЕКТ-СЕРВІС», «R-STYLE SOFTWARE LAB», «ДІАСОФТ». Найпопулярнішим програмним забезпеченням є «1С:Підприємство».

На основі вихідного файлу дані вносяться в програму «1С:Підприємство». Оборотно-сальдова відомість, сформована програмою після підготовки основних документів, необхідна бухгалтерам для аналізу або пошуку помилок, а також дозволяє відстежувати стан активів і зобов'язань господарства на будь-яку дату.

В таблиці 3.4 наведено господарські операції, що відображають розрахунки з підзвітними особами підприємства.

*Таблиця 3.4*

**Журнал реєстрації господарських операцій щодо обліку розрахунків з підзвітними особами (пропонується)**

№ з/п	Первинний документ	Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума, грн
1	Видатковий касовий ордер	Видано готівкові кошти в підзвіт Маклакову Д. О. для придбання канцелярського приладдя	372	301	720,00
2	Звіт про використання коштів, наданих навідрядження або підзвіт	Оприбутковано канцелярське приладдя	22	372	600,00
3	Товарний чек	Відображено податковий кредит з ПДВ	641	372	120,00

Відзначимо, що облік заборгованості дебіторів в типових функціях програмного забезпечення «1С:Підприємство», залежить від набору налаштувань, таких як: облік договорів; визначення індивідуальних строків погашення зобов'язань покупця за договорами; формування резерву сумнівних боргів; коригування заборгованості, залік авансів, списання боргів і т.д., для



управління строками використання таких документів як «Рахунок на оплату покупцю».

Дане програмне забезпечення пропонує ряд налаштувань для заборгованості кредиторів: облік за договором; визначення термінів погашення заборгованості постачальникам; можливість вибору конкретних документів при взаємозаліку авансів та погашення заборгованості; коригування заборгованості, авансовий взаємозалік, списання боргів та ін., контролювання строків за допомогою документу «Рахунки від постачальників».

Балансова відомість показує сальдо на початок і кінець місяця, а також коефіцієнти оборотності для вибраного рахунку по відношенню до боргу. При цьому рахунок 63 вибирається, якщо потрібно врахувати заборгованість перед постачальником, а рахунок 36 вибирається, якщо необхідно перевірити сальдо та обороти, пов'язані з покупцем.

Для рахунків аналітичного обліку можна формувати звіти за об'єктами аналітичного обліку (субрахунками). Звіти аналізу субрахунків створюються за загальними контрагентами та групами (покупцями, постачальниками, засновниками тощо). Всі налаштування здійснюються у режимі користувача.

Звіт «Заборгованість перед постачальниками» містить інформацію про контрагентів, перед якими господарство має непогашену заборгованість чи аванси (є можливість узагальнити інформацію в розрізі груп «Постачальники», «Договори» та «Документи»).

Головну книгу використовують для узагальнення поточних облікових даних журналу-ордеру щомісячно, перевірки правильності ведення бухгалтерського обліку та складання підсумкового звіту. Кредитові обороти журналу-ордеру з допомогою програмного забезпечення автоматично переносяться в Головну книгу (так як вони відображаються в журналі ордері при розгортанні відповідного рахунку), обороти по дебету вносяться окремо різними сумами з різних журналів ордерів. Отже, журнал-ордер і Головна книга взаємодоповнюють один одного, забезпечуючи детальну кореспонденцію

дебетів та кредитів для кожного зведеного рахунку (субрахунку), що має відношення до обліку боргів господарства.

### **3.4. Інструменти та важелі управління дебіторською заборгованістю підприємства**

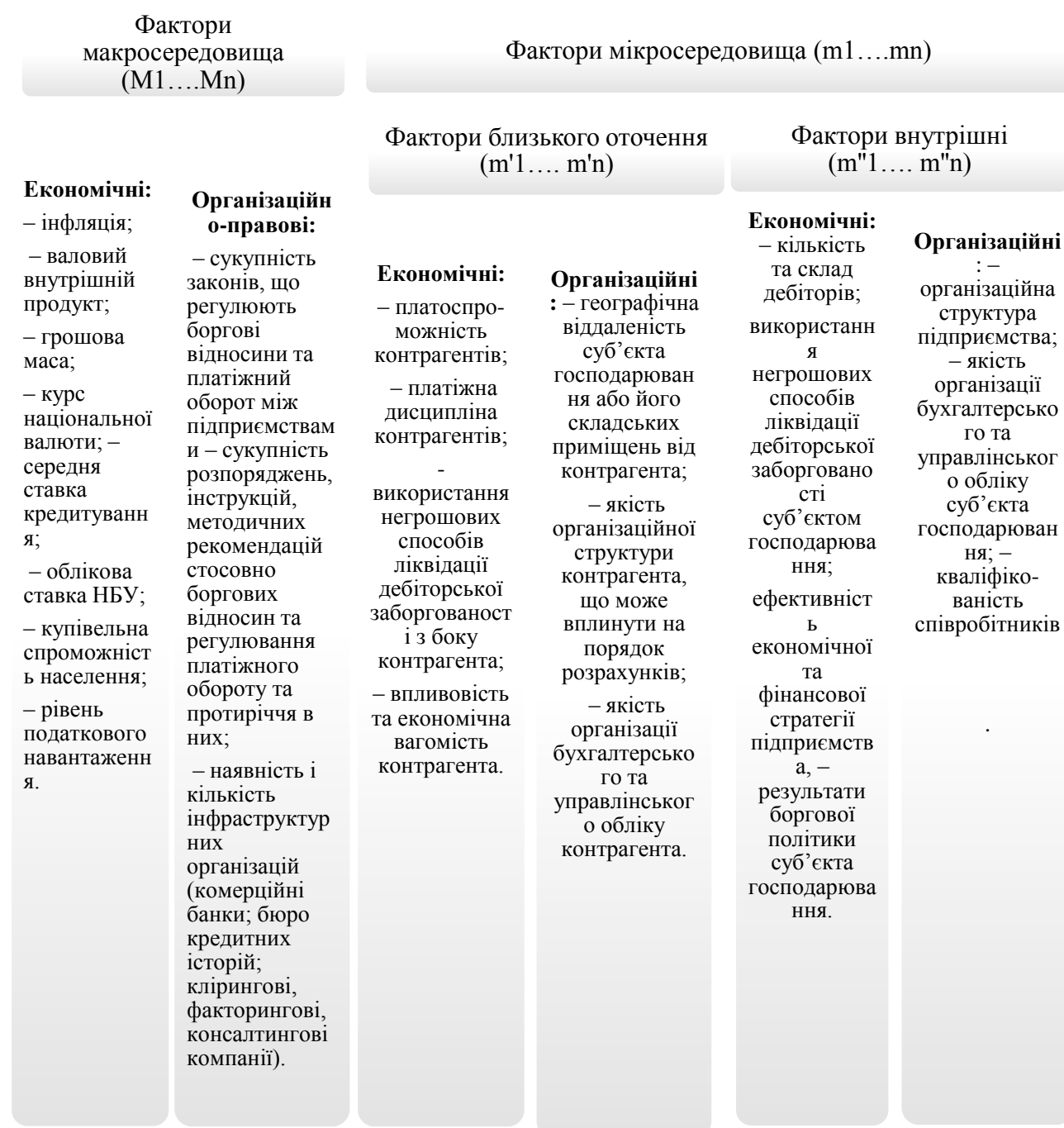
Факт заборгованості дебіторів пов'язаний з пошуком компромісного рішення між прибутковістю і ризиком. Його оптимальний розмір визначають шляхом порівняння прибутку, який компанія очікує отримати від певного рівня інвестицій в заборгованість дебіторів, із витратами, які вона понесе. На нашу думку, офіційні процедури та способи продажу компаніями активів із наявними і потенційними контрагентами з відстрочки платежу та стягнення заборгованості, по суті, це управління дебіторською заборгованістю господарства, яка, у свою чергу, є невід'ємною частиною управління компанією.

Як ми всі знаємо, заборгованість дебіторів є динамічною та змінною частиною поточних активів компанії. Її розмір і маса залежать від комбінації макро- і мікрофакторів середовища.

Важливим системним питанням оцінки стану боргових відносин між фірмами і ефективності керування заборгованістю дебіторів, є визначення її якості. Заборгованість дебіторів, як актив, може прямо чи опосередковано сприяти надходженню коштів до господарства, що є характеристикою економічної прибутковості підприємства. Слід звернути увагу на «якість» заборгованості дебіторів з врахуванням економічної рентабельності дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання. Як показник якості заборгованості дебіторів рекомендується використовувати частку простроченої заборгованості в загальній сумі, яка може характеризувати боргові відносини між підприємствами різних рівнів.

З цією метою необхідно виділити деякі фактори, які впливають на формування заборгованості дебіторів. Саме тому ми рекомендуємо систематизувати усі чинники, які впливають на кількісну динаміку і якість заборгованості дебіторів господарства (рис. 3.4).

### Фактори впливу на динаміку обсягів та якість дебіторської заборгованості підприємства



*Рис. 3.4. Фактори впливу на динаміку обсягів та якість дебіторської заборгованості підприємства*

Дослідження, які ми провели, дозволили нам зробити наступні висновки:

1. Найбільш значущим і впливовим фактором є фактор макросередовища.
2. Серед факторів макросередовища та мікросередовища найбільший вплив мають економічні чинники.

Враховуючи вищезазначену інформацію рекомендується наступний механізм керування дебіторською заборгованістю господарства, який передбачує зв'язок таких складових:

- моделювання дії чинників макросередовища і мікросередовища;
- поточний контроль за фактичним рівнем якості та структурою заборгованості дебіторів;
- налагодження взаємодії з контрагентами і прийом рішень про продовження чи припинення продажу товарів, переведення заборгованості дебіторів в категорію безнадійної.

Отже, на першому етапі необхідно виявити та оцінити чинники впливу макросередовища і мікросередовища на якість заборгованості дебіторів господарства, а потім побудувати модель такого впливу.

Основні показники здійснення поточного контролю:

1. Якість заборгованості дебіторів фактична.
2. Дані мікро- і макрофакторів впливу на якість заборгованості дебіторів господарства.

Одним із основних етапів є обчислення прогностного ступеня якості заборгованості дебіторів.

Порівнюючи фактичну якість заборгованості дебіторів компанії ( $Dq_{ф.}$ ) з її прогнозованою вартістю ( $Dq_{пр.}$ ), можна отримати два результати, такі як  $Dq_{ф.} \leq Dq_{пр.}$  чи  $Dq_{ф.} > Dq_{пр.}$

Мета порівняння полягає в тому, щоб визначити, чи покращив бізнес якість своєї заборгованості дебіторів після першого результату, або визначити

якість її заборгованості дебіторів на рівні або нижче прогнозованої вартості. Тому необхідно створити певні підструктури заборгованості дебіторів, які включатимуть зобов'язання контрагентів з певними особливостями.

Для вирішення цього питання рекомендовано сумісні аналізи покупців, такі як ABC і XYZ.

В ABC - аналізі необхідно сортувати за прибутком, який приносить підприємству покупець при веденні кредитного бізнесу. При цьому доцільно брати до розрахунку лише ту частку прибутку, яка була повернута господарству в грошовому вираженні.

Тому до класу А відносять контрагентів, які отримують 50% прибутку від кредитних операцій. Клас В - контрагент, що пропонує 30% прибутку. Категорія С - контрагент, що пропонує 20% прибутку.

Вказана структура класів зумовлена правилом Парето «80/20»: розділяють основні 80% (50+30) і другорядні 20% результатів [25].

Наступний крок - це проведення аналізу XYZ. Метою даного етапу є ранжування покупців за прогнозованістю вчасності погашення заборгованості. Для ранжування рекомендовано використовувати модифікований коефіцієнт варіації.

В класичному варіанті коефіцієнт варіації обчислюється як:

$$V = \left( \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}{n}} \right) / \bar{x} * 100\% , \quad (3.1)$$

де  $x_i$  – значення параметра об'єкта, що оцінюється в  $i$ -му циклі;

$\bar{x}$  - середнє значення параметрів аналізованого об'єкта, що оцінюється;

$n$  – кількість циклів.

Отже, застосування механізму управління дебіторською заборгованістю господарства базується на трьох основних критеріях оптимізації, таких як якість заборгованості дебіторів, рентабельність кредитного бізнесу та термін погашення. Це може істотно підвищити управління заборгованістю дебіторів, її ефективність та функціонування всього господарства [23].

Одним із важливих моментів є поділ споживачів за категоріями X, Y і Z з допомогою отриманих даних  $v$  для кожної категорії. Завдання дотримуються тих самих принципів, що й аналіз ABC. Тому до класу X необхідно зарахувати контрагентів, які визначаються стабільністю погашення боргів і суворого платіжною дисципліною. Коефіцієнт варіації не перевищує 20%. Клас Y - контрагент із середньою платіжною дисципліною. Коефіцієнт варіації становив 20-50%. Клас Z - контрагенти з меншою дисципліною в платежах. Коефіцієнт варіації перевищує 50%. Накладання результатів аналізу XYZ на дані аналізу ABC створює 9 груп покупців (рис. 3.5).

Категорія	X	Y	Z	↓	Обсяг прибутку від кредитних операцій із контрагентами
A	AX	AY	AZ	↓	
B	BX	BY	BZ	↓	
C	CX	CY	CZ	↓	
→	→	→	→		
Платіжна дисципліна контрагентів					

Рис. 3.5. Матриця категорій покупців за результатами XYZ та ABC аналізу

Для кожної групи необхідно розробити власну методику управління. Кожна з них має дві характеристики: величина прибутку від роботи з клієнтами і платіжна дисципліна. Черговим кроком є налагодження взаємодії з контрагентом, прийому рішень про продовження чи зупинення реалізації товару та переведення заборгованості дебіторів у категорію безнадійної.

Отже, застосування відпрацьованого механізму управління дебіторською заборгованістю господарства та оптимізація заборгованості дебіторів за трьома основними критеріями, такими як якість заборгованості дебіторів, рентабельності кредитного бізнесу та терміну погашення, значно підвищить

ефективність управління дебіторською заборгованістю і діяльність всього господарства в цілому.

## **РОЗДІЛ 4**

### **ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ**

#### **4.1. Аналіз стану охорони праці**

Забезпечення прав громадян на безпечні та здорові умови праці здійснюється шляхом створення системи організації охорони праці не лише на національному, а й на виробничому рівні. Підвищення ефективності діючої системи управління охорони праці на всіх рівнях є одним із шляхів зниження виробничого травматизму та професійних захворювань, зменшення факторів шкідливого впливу на організм працюючих.

В умовах сучасного виробництва окремі приватні заходи щодо поліпшення умов праці, для попередження травматизації є неефективними. Тому їх здійснюють комплексно, створюючи в загальній системі керування виробництвом, підсистему керування безпекою праці. Таким чином, керування охороною праці це програмно-цільовий комплекс по підготуванню, прийняттю і реалізації вирішень (організаційно-технічних, і лікувально-профілактичних заходів), спрямованих на забезпечення безпеки, зберігання здоров'я і працездатності людини в процесі праці.

Закон України «Про охорону праці» визначає: «Охорона праці – це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних та лікувально-профілактичних заходів і засобів, спрямованих на збереження здоров'я та працездатності людини в процесі праці» [18].

Завдання охорони праці – забезпечення безпечних, нешкідливих і сприятливих умов праці через вирішення багатьох складних завдань. Вирішальне значення в розв'язанні цих завдань має науково-технічний прогрес. Використання досягнень науки та техніки сприяє підвищенню рівня безпеки

праці, культури та організації виробництва, дозволяє полегшити працю, підсилити її привабливість.

Відповідальним за організацію охорони праці у підприємстві є директор, який забезпечує дотримання законодавчих актів із охорони праці, виробничої санітарії, пожежної безпеки. Організатором розробки і здійснення заходів щодо виробничої санітарії, технічної і пожежної безпеки в господарстві є інженер з охорони праці. Він здійснює контроль за додержанням у підприємствах законодавчих та інших нормативних актів з охорони праці, за наданням робітникам встановлених пільг і компенсацій за умовами праці. Вивчає умови праці на робочих місцях, готує і вносить пропозиції щодо розроблення і упровадження більш досконалих конструкцій техніки, запобіжних і блокувальних пристроїв, інших засобів захисту від впливу небезпечних і шкідливих виробничих факторів.

Працівники, під час прийняття на роботу та періодично, проходять на підприємстві інструктажі з питань охорони праці, надання першої медичної допомоги потерпілим від нещасних випадків, а також з правил поведінки та дій при виникненні аварійних ситуацій і пожеж. Вони дотримуються вимог нормативних актів із охорони праці, правил техніки безпеки поведінки з машинами, механізмами, обладнанням, іншими засобами виробництва, користування засобами індивідуального і колективного захисту, проходять обов'язкові медичні огляди. З усіма працівниками, які приймаються на постійну або тимчасову роботу, незалежно від їх освіти, стажу роботи та посади, проводиться вступний інструктаж інженером з охорони праці. Первинний інструктаж проводиться до початку роботи безпосередньо на робочому місці з кожним працівником. Повторний інструктаж проводиться на робочому місці індивідуально з окремим працівником або групою працівників, які виконують однотипні роботи, за обсягом і змістом переліку питань первинного інструктажу.



У фермерському господарстві «Оазис «К» Самбірського району Львівської області дотримуються всіх вимог пожежної безпеки, санітарних норм і положень (табл. 4.1).

Таблиця 4.1

**Основні показники виробничого травматизму у ФГ «Оазис «К»  
Самбірського району Львівської області, 2021 р.**

Показник	Умовне позначення	Показники
Середньоспискове число працівників, осіб	Р	18
Асигновано на охорону праці, тис.грн	Ан	10
Кількість нещасних випадків (травм)	Т	1
Число травм із смертельними наслідками або інвалідності	С	1
Кількість днів непрацездатності через травми	Дт	60
Кількість захворювань	З	9
Кількість днів непрацездатності через захворювання	Дз	30
Показник частоти травматизму	Пчт	4,76
Показник тяжкості травматизму	Птт	60
Показник втрат працездатності через травми	Пнт	285
Кількість травм із смертельними наслідками	Псн	100
Показник частоти випадків захворювань	Пчз	4,29
Показник важкості захворювань	Пвз	3,3
Показник втрат працездатності через хвороби	Пдз	14,3

Із вищенаведеної таблиці можна зробити висновок, що важливе місце у ФГ «Оазис «К» потрібно відводити питанням створення й підтримки здорових в безпечних умов праці. Водночас, потрібно зменшувати показник тяжкості травматизму, що є важливим завданням охорони праці. Необхідно створити такі умови у господарстві, які б гарантували повну безпеку працюючих, при яких максимальна продуктивність праці відповідала б найменшим затратам енергії організму людини, відповідно при цьому зберігатиметься висока продуктивність праці.

#### 4.2. Планування заходів з покращення охорони праці

Планування в охороні праці може включати: визначення цілей праці охоронної діяльності на підприємстві та засобів їх досягнення; вибір методів і базових показників, за допомогою яких може здійснюватися оцінка необхідних вкладень в охорону праці; розрахунок суми вкладень у заходи з охорони праці та раціональний розподіл цієї суми за напрямками праці охоронної діяльності; забезпечення організації контролю виконання плану; здійснення постійного контролю умов і безпеки праці на підприємстві та оперативне реагування на відхилення від нормативних вимог.

У ФГ «Оазис «К» повинні впроваджуватися такі організаційні заходи з охорони праці:

- правильна поведінка працівників, чітке й своєчасне проведення інструктажів і контролю знань з охорони праці;
- правильне планування робочих місць;
- правильна організація праці;
- застосування безпечних способів праці;
- дотримання встановленого ходу технологічного процесу;
- справний стан засобів колективного та індивідуального захисту.

Технологічними заходами і засобами охорони праці повинні бути: застосування технічно досконалого та справного обладнання, інструментів і пристроїв, засобів колективного захисту. Також повинні застосовуватися санітарно-гігієнічні заходи щодо охорони праці, які передбачають впровадження норм та контроль за ними щодо шуму, освітлення, мікроклімату, пилу тощо, визначення конкретних параметрів виробничих факторів на робочих місцях, а також відповідності умов на робочих місцях вимогам нормативних документів.

Проведення атестації робочих місць передбачить:

- виявлення факторів та причин виникнення несприятливих умов праці;
- санітарно-гігієнічне дослідження факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу на робочому місці;

- комплексну оцінку факторів виробничого середовища і характеру праці; установлення ступеня шкідливості та небезпеки праці і її характеру;
- аналіз реалізації технічних та організаційних заходів, спрямованих на оптимізацію рівня гігієни, характеру та безпеки праці.

Для наочності приведемо заходи з покращення охорони праці та витрати коштів у ФГ «Оазис «К» Самбірського району Львівської області (табл. 4.2).

*Таблиця 4.2*

**Заходи з покращення охорони праці та витрати коштів у  
ФГ «Оазис «К» на перспективу**

№ п/п	Зміст заходів	Вартість робіт, тис. грн	Строки виконання заходів	Відповідальний
1.	Створення здорових та безпечних умов праці:		протягом року	керівник підприємства
2.	Впровадження сучасної технології переробки продукції	15,8	протягом року	керівник підприємства
3.	Естетичне оформлення виробничих приміщень і робочих місць	14,2	протягом року	керівник підприємства
4.	Буде виділено коштів	30	-	-

З наведеної таблиці видно, що на покращання умов з охорони праці в ФГ «Оазис «К» потрібно виділити 30000 гривень. Джерелом фінансування заходів з покращення охорони праці є власні кошти підприємств. Розрахунок витрат коштів для впровадження рекомендованих заходів з охорони праці у господарстві виконується залежно від характеру пропонованих заходів.

#### **4.3. Економічна ефективність заходів з поліпшення охорони праці**

Економічна ефективність заходів визначається на основі затрат і показників, що характеризують стан охорони праці на підприємствах. В

результаті реалізації заходів з охорони праці створюється певний соціальний і економічний ефект, який виражається: з одного боку підвищенням продуктивності праці, збільшенням обсягу випуску продукції за рахунок повного використання номінального фонду робочого часу і основних виробничих фондів; з іншого зниженням матеріальних затрат внаслідок травматизму і захворювань за рахунок зниження оплати листків непрацездатності.

Для оцінки ефективності заходів з покращення умов і охорони праці потрібно порівняти наслідки травматизму у грошовому виразі, а також затрати на ці заходи до і після їх впровадження [18].

До основних елементів, які складають матеріальні наслідки травматизму відносять:

- виплати за листками непрацездатності в результаті травматизму, грн.;
- вартість невиробленої продукції в результаті нещасних випадків, грн.;
- інші матеріальні витрати, які включають затрати на утримання стаціонарних і лікування амбулаторних хворих, доплати при тимчасовому переведенні потерпілих на легшу роботу, допомогу членам сімей потерпілих, затрати на підготовку кадрів на місце тих, що вибули через травми.

Розрахунок економічної ефективності заходів з покращення охорони праці у ФГ «Оазис «К» покажемо в табл. 4.3.

*Таблиця 4.3*

**Показники матеріальних наслідків травматизму у  
ФГ «Оазис «К», 2021 р.**

Показник	Значення
— втрати в результаті виробничого травматизму, дні	60
— середньоденна заробітна плата одного працівника, грн.	30,1
— витрати на оплату лікарняних листків, грн.	266
— середньоденна вартість виробітку одного працівника, грн.	32,4
— вартість недоданої продукції у результаті виробничого травматизму, грн.	3944

Отже, виходячи з даних табл. 4.3, втрати праці внаслідок виробничого травматизму становлять 60 днів, при цьому вартість недоданої продукції

складає 3944 грн.

Втрати робочого часу внаслідок як виробничого травматизму, так і в результаті захворювань після впровадження заходів на охорону праці за статистичними даними зменшуються орієнтовно на 25 %. Таким чином, матеріальні витрати в результаті впровадження типових заходів на охорону праці порівняно з існуючими будуть меншими на відповідну суму.

Для отримання початкових даних стосовно захворювань розглянемо в таблиці 4.4.

*Таблиця 4.4*

**Показники матеріальних наслідків у результаті захворювань, пов'язаних із несприятливими умовами праці у ФГ «Оазис «К»**

Показник	Значення
Втрати праці в результаті захворювань, дні	30
Середньоденна зарплата одного працівника, грн.	200,1
Затрати на оплату лікарняних листків, грн.	6576
Середньоденна вартість виробітку одного працівника, грн.	320,4
Вартість недоданої продукції у результаті захворювання, грн.	9720

Зробивши розрахунки, бачимо що втрати праці в результаті захворювань становлять 30 дні, відповідно сума недоданої продукції становить 9720 гривень. Середньоденна вартість виробітку одного працівника становить 320,4 грн, дане значення є низьким у досліджуваному господарстві. Як було зазначено, затрати праці внаслідок захворювань після впровадження типових номенклатурних заходів на охорону праці зменшуються приблизно на 25 %.

На основі розрахованих показників, розрахуємо економічну ефективність заходів з покращання охорони праці (табл.4.5)

*Таблиця 4.5*

**Економічна ефективність заходів з покращання охорони праці**

Показник	Значення
Затрати праці в результаті виробничого травматизму і захворювань, дні	90
Затрати на сплату лікарняних листків, грн.	842
Вартість недоданої продукції, грн.	2916

Матеріальні витрати в результаті захворювань і виробничого травматизму, грн.	1034,3
Економічна ефективність від впровадження заходів щодо покращення умов праці, грн.	4792,3
Сума коштів, затрачених на покращення умов праці, грн.	10000
Термін окупності вкладених коштів, роки	2,1

Отже, економічна ефективність від впровадження заходів по покращенню умов праці у господарствах становить 4792,3 грн. Стан охорони праці в господарстві вимагає певних коштів, а саме – 30000 грн., які окупляться протягом 2,1 роки.

#### **4.4. Безпека в надзвичайних ситуаціях**

Актуальність проблеми забезпечення природно-техногенної безпеки населення і території зумовлена тенденціями зростання втрат людей внаслідок дії небезпечних природних явищ, промислових аварій і катастроф. Ризик надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру невідомо зростає [18].

Центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики в сферах цивільного захисту, захист населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідацію надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежну та техногенну безпеку, діяльність аварійно-рятувальних служб, профілактику травматизму невиробничого характеру, а також гідрометеорологічної діяльності є Державна служба України з надзвичайних ситуацій (ДСНС України).

Система захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій (НС) в Україні, здійснюються відповідно до Кодексу цивільного захисту України, концепцій про захист населення та території від надзвичайних ситуацій, постанов Кабінету Міністрів.

До ймовірних природних надзвичайних ситуацій на території господарства слід віднести грози, затоплення, снігові заметілі тощо.

Організація життєзабезпечення населення в умовах надзвичайних ситуацій є комплексом заходів, спрямованих на створення і підтримання нормальних умов життя, здоров'я і працездатності людей. Він включає:

- управління діяльністю робітників та службовців, усього населення при загрозі та виникненні надзвичайних ситуацій;
- захист населення та територій від наслідків аварій, катастроф, стихійного лиха;
- забезпечення населення питною водою, продовольчими товарами і предметами першої необхідності; комунально-побутове обслуговування;
- медичне обслуговування; навчання населення способам захисту і діям в умовах надзвичайних ситуацій; санітарну обробку;
- заходи, спрямовані на попередження, запобігання або послаблення несприятливих для людей екологічних наслідків надзвичайних ситуацій та інші заходи.

Заходи організуються державною виконавчою владою областей, районів, міст, районів у містах, селищ і сіл, органами управління цивільної оборони при чіткому погодженні між ними заходів, що проводяться.

Відповідальність за організацію та стан цивільної оборони на території ФГ «Оазис «К» відповідно до Кодексу цивільного захисту України і Положення про органи управління в справах цивільної оборони несе керівник районної державної адміністрації.

Безпосередньо організатори з охорони праці підприємства забезпечують працівників засобами індивідуального та колективного захисту і організують здійснення евакуаційних заходів, створюють органи для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та забезпечує їх готовність до практичних дій, виконують інші заходи цивільної оборони і несуть, пов'язані з цим матеріальні та фінансові витрати в порядку та обсягах, які передбачені законодавством України.

Для профілактики попередження і ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій підприємство розробляє детальні плани ліквідації аварій та катастроф, а також плани рятувально-аварійних заходів.

Керівник підприємства є безпосереднім виконавцем цих заходів. Заходи розробляються завчасно і виконуються як в період загрози, так і після виникнення надзвичайної ситуації.

Отже, організація роботи з охорони праці та захисту населення у НС на ФГ «Оазис «К» проводиться службою охорони праці, яка забезпечує своєчасне виконання заходів щодо забезпечення нормативів безпеки, створення безпечних і нешкідливих умов праці.



## ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Для діяльності будь-якого підприємства питання обліку дебіторської заборгованості є дуже важливим та актуальним, зокрема в сучасних українських умовах господарювання. Недосконало організований облік дебіторської заборгованості призведе до втрати облікової інформаційної наповненості, спотворення її суті, зниження достовірності даних, що негативно позначиться на управлінні заборгованістю і господарстві загалом.

На підставі проведених досліджень у кваліфікаційній роботі можна зробити наступні висновки:

1. Відповідно до П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», під «поточною дебіторською заборгованістю» розуміють суму заборгованості дебіторів, що утворилася протягом операційного циклу або підлягає погашенню протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

За своєчасністю погашення поточну дебіторську заборгованість поділяють на три види: сумнівну, нормальну та безнадійну.

2. Фермерське господарство «Оазис «К» створено 7 лютого 2008 року. Розмір статутного капіталу для інвестування становить 1 500 000 грн. Центральна садиба господарства знаходиться в селі Баранівці. Загальна площа земель ФГ «Оазис «К» становила 1143 га у 2021 році.

Досліджуване господарство має вузьку виробничу спеціалізацію і виробляє переважно рослинницьку продукцію (олійні культури).

Основні показники господарської діяльності ФГ «Оазис «К» протягом останніх трьох років стабільні та перебувають в стані незначного зростання. Чистий прибуток зріс на 21%, досягнувши у 2021 році 1909,2 тис. грн. У 2021

році собівартість зросла на 30,0%, інші операційні витрати зросли на 22,0%, що є негативним фактом. Рівень рентабельності у 2021 році становить 9,3%. Кількість співробітників, які працюють в господарстві - 18 чоловік.

3. Провівши аналіз стану дебіторської заборгованості у досліджуваному підприємстві, слід звернути увагу на те, що на кінець звітного 2021 року заборгованість дебіторів зменшилась на 3,8 тис. грн., що є позитивним моментом, і склала 113,6 тис. грн. По кредиторській заборгованості спостерігається тенденція до зростання її у 2021 році, що мало негативний вплив на діяльність ФГ «Оазис «К». Загальна сума кредиторської заборгованості зросла на 10,3% порівняно з початком 2021 року, сягнувши 1178,5 тис. грн.

Довгострокова дебіторська заборгованість досліджуваного підприємства була тільки в 2019 р. та становила 1,0 тис. грн. В 2020 і 2021 роках заборгованість дебіторів за товари, роботи і послуги відноситься лише до поточної категорії, вартість якої становить 117,4 тис. грн. та 113,6 тис. грн. відповідно.

Середня прострочена дебіторська заборгованість досліджуваного господарства у 2021 році становить 6,14 (днів). Швидкість зміни суми дебіторської заборгованості зростає зі зміною різних швидкісних показників: за загальними зобов'язаннями в 1,1 рази, за товарами в 2,12 рази, що є свідченням ефективного керування заборгованістю дебіторів.

Разовий період обороту дебіторської заборгованості ФГ «Оазис «К» у 2021 році становить 325,9 днів.

Проаналізувавши динаміку даних ліквідності ФГ «Оазис «К», слід зазначити наступне. Коефіцієнт абсолютної ліквідності, найсуворіший показник ліквідності підприємства, показує, яку частину його короткострокових зобов'язань можна погасити негайно, якщо це необхідно. В досліджуваному господарстві у 2021 році він був в межах 0,4-0,6. Коефіцієнт

поточної ліквідності на 2021 рік становить 6,7 - 11,7 (на початок та кінець року відповідно).

4. Бухгалтерський облік у фермерському господарстві «Оазис «К» ведеться відповідно до діючого законодавства і чинних нормативних та правових актів, із застосуванням журнально-ордерної форми обліку, керуючись Методичними рекомендаціями №390. У ФГ «Оазис «К» в бухгалтерії працює 2 особи. Господарство має Наказ про облікову політику.

5. До основних документів (первинних), що визначають джерело, склад та наявність заборгованості дебіторів, належать: договір про надання послуг, рахунок-фактура, акт, накладна, що засвідчують надання послуг, платіжні документи, акт взаєморозрахунків, відповідні додатки до актів кожного боржника, чеки рахунків-фактур, інші документи щодо оцінки заборгованості дебіторів, векселі, банківські виписки, рахунки і бухгалтерські записи ті ін.

Облік розрахунків з різними дебіторами відображають на рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами». По кожному дебітору ведуть аналітичний облік, враховуючи різновид заборгованості, строки виникнення та погашення. Синтетичний облік ведуть у журналі-ордерів ЗБ.

Основними напрямками удосконалення обліку розрахунків з різними дебіторами у ФГ «Оазис «К» є:

1. Запропонувати системну модель елементів методу бухгалтерського обліку, що стосуються етапів облікового процесу та модель алгоритму облікової програми для комп'ютерної обробки наявності та руху дебіторської заборгованості господарства;

2. З'ясування механізму впливу і факторів впливу на керування дебіторською заборгованістю господарства, що може значно підвищити ефективність керування заборгованістю дебіторів і функціонування господарства загалом;

3. Вдосконалити системне забезпечення відображення в обліку знижок, наданих покупцям або замовникам, з використанням запропонованого аналізу

субрахунків 93.4 «Знижки надані»: 93.4.1 «Знижки з одиниці продукції», 93.4.2 «Знижки з дебіторської заборгованості», 93.4.3 «Знижки за довготривалу співпрацю». Така знижка допомагає чітко і логічно визначити розмір наданої знижки на основі товару та його виду протягом звітного періоду.

4. Бухгалтерський аналіз розрахунків з контрагентом показує, що цей процес є надто уніфікованим, щоб задовольнити потреби отримання повної та актуальної інформації про стан боргу. Виходячи з цього, ми пропонуємо вдосконалити супровід інформації з обліку розрахунків контрагентів, тобто вдосконалити зведену звітність. Саме тому рекомендуємо користуватись Реєстром документів щодо реалізації продукції, робіт і послуг.

5. Проведено SWOT-аналіз ФГ «Оазис «К», щоб показати його сильні і слабкі сторони та загальне стратегічне позиціонування господарства;

6. Впровадження автоматизованої комплексної системи бухгалтерського обліку та розподіленої системи обробки інформації дає можливість не тільки комплексно вирішити облікові задачі, а й комплексно вирішувати питання контролю. З допомогою даних систем можливо оцінювати реальну ситуацію у господарстві, прогнозувати та моделювати адміністративні рішення.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акімова Н. С., Топоркова О. В., Євлаш Т. О., Говоруха О. О. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємств оптової торгівлі : монографія. Харків: ХДУХТ. 2016. 285 с.
2. Бутинець Ф.Ф., Войналович О.П., Томашевська І.Л. Організація бухгалтерського обліку: підручник. 4-те вид., перероб. і доп. Житомир: Рута, 2016. 728 с.
3. Бутинець Ф.Ф., Іваненко С.В., Давидюк Т.В., Шахрайчук Т.В. Інформаційні системи бухгалтерського обліку. Ж.: ПП "Рута", 2009.
4. Бержанір І. А. Особливості організації та напрями удосконалення обліку дебіторської заборгованості. 2022. URL : [6072-Article Text-16984-1-10-20220629](#)
5. Бухгалтерський облік у галузях економіки: [Підруч. для студ. вищ. навч. закл. ] / В.Б. Захожай, М.Ф. Базась, В.М. Базась; Акад. упр. персоналом. К. 2012.
6. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник / [за ред. проф. Ф. Ф. Бутиця]. – [8-ме вид., доп. і перероб.]. Житомир: ПП «Рута», 2009. 912 с.
7. Бенько М. М. Інформаційні системи і технології в бухгалтерському обліку : [монографія]. К.: КНТЕУ, 2010. 336 с.

8. Блонська В. І. Вдосконалення управління дебіторською заборгованістю підприємств в умовах дефіциту оборотних коштів. Наука й економіка. 2009. №4(16). Т.2. С.65–74.
9. Воськало Н.М. Документування операцій з обліку дебіторської заборгованості. Науковий вісник НТЛУ України : зб. наук.-техн. пр. 2017. С. 126-134.
10. Гнатишин Л.Б., Прокопишин О.С. Організація обліку : навч. посіб. 2-ге вид., перер. і доп. Львів : Магнолія 2006, 2016. 438с.
11. Грабова Н.М. Теорія бухгалтерського обліку [Текст]: підручник. 6-е вид. К.: А.С.К., 2003. 266 с.
12. Економічна енциклопедія: у трьох томах. Т.І / редкол: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. К.: Видавничий центр "Академія", 2000. Т. II. 864 с.
13. Економічний аналіз: Навч. посібник / М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М. І. Горбатов та ін.; За ред. акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченка. Вид. 2-ге, перероб. і доп. - К.: КНЕУ, 2009.
14. Економічний аналіз: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. За ред. проф. Бутинця Ф.Ф. Житомир: ПП "Рута", 2010. 378 с.
15. Єфіменко Т. І. Сумнівна дебіторська заборгованість: формування облікової політики. Економіка. Управління. Інновації. 2014. № 1.
16. Зелікман В. Д., Соніна Ю. А. Напрями удосконалення обліку та внутрішнього аудиту дебіторської заборгованості підприємств. Наука та прогрес транспорту. 2014. № 4. С. 37–42.
17. Загородній А., Сліпущко О., Вознюк Г., Словженко Т. Словник банківських термінів. Банківська справа: термінологічний словник. Київ: Видавництво «Аконії», 2000. 608 с.
18. Зеркалов Д.В. Охорона праці в галузі : навчальний посібник. К. : Основа, 2011. 551 с.

19. Іванілов О.С., Смачило В.В., Дубровська Є.В. Механізм управління дебіторською заборгованістю підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2017. №1. С.156-163.
20. Інформаційно-аналітичний портал Українського агентства фінансового розвитку. URL : [http://www.ufin.com.ua/analit\\_mat/gkr/088.htm](http://www.ufin.com.ua/analit_mat/gkr/088.htm).
21. Кужельний М. Теоретичні аспекти бухгалтерського обліку [Текст]. Бухгалтерський облік і аудит : Науково-практичний журнал. 2005. № 8/9. С. 45.
22. Карчова Н. В. Аналіз дебіторської заборгованості як інструмент підвищення ефективності аудиту. Управління розвитком. 2015. №2 (99). С. 52–53.
23. Кучеркова С. О. Вдосконалення інформаційного забезпечення обліку дебіторської заборгованості. Облік і фінанси АПК. 2010. №4. С. 52–57.
24. Косата І. А. Первинні документи як фундамент бухгалтерського. БізнесІнформ. 2018. № 6. С. 329-332.
25. Левченко Н. М. Факторинг як інструмент ефективного управління дебіторською заборгованістю підприємств. Економічний простір. 2009. № 23/3 С. 242–251.
26. Лишиленко О.В. Бухгалтерський фінансовий облік. Навчальний посібник. Київ: Вид-во «Центральної літератури». 2003. 524 с.
27. Москалюк Г. О. Система внутрішнього контролю дебіторської та кредиторської заборгованості: напрямки удосконалення і розвитку. Ефективна економіка. 2013. № 3. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1899>
28. Методичні рекомендації про застосування реєстрів бухгалтерського обліку: Наказ МФУ від 29.12.2000 р. №356. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/>.
29. Міжнародні стандарти фінансової звітності URL: <http://www.minfin.gov.ua>.
30. Мних Є. Економічний аналіз у системі антикризового управління підприємством [Текст]. Бухгалтерський облік і аудит. 2007. № 6. С. 33-37.

31. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99 р. № 87. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>.

32. Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті [Електронний ресурс] : Інструкція : Постанова Правління НБУ від 21.01.2004 р. № 22. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>

33. Писаревська Т.А. Інформаційні системи обліку та аудиту: Навчальний посіб. К.: КНЕУ. 2010. 322 с.

34. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Мінфіна України від 30.11.1999 № 291. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>.

35. Подолянчук Р.В. Актуальні проблеми обліку дебіторської заборгованості. Управління розвитком. 2012. № 4. С. 114 –116.

36. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>.

37. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань : Наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 р. № 879 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14>

38. Положення стандарт бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» : Наказ Мінфіна України від 08.10.1999 № 237. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>.

39. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: Наказ Мінфіна України від 24.05.1995 № 88. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>.

40. Про затвердження типових форм первинного обліку: Наказ міністерства статистики України від 29.12.95 №352. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>.

41. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.99р. № 996-14. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>.



42. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 р. №3480-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3480-15>.
43. Пушкар М.С. Фінансовий облік: Підручник. Тернопіль: Карт-бланш. 2002. 628с.
44. Роуз П. С. Банківський менеджмент: пер. с англ. М.: Діло. 1995. 768 с.
45. Рунчева Н. В. Дебіторська заборгованість: шляхи запобігання й оптимізація стягнення. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2013. № 4. С. 129-132.
46. Русаловський А.В. Правові та організаційні основи безпеки праці : навч. посіб. 4 вид. К. : Університет «Україна». 2009. 295 с.
47. Свідерській Є.І. Секрети бухгалтерії. Бухгалтерський облік на виробничих і товарних підприємствах різних організаційних форм. К. : 1997. 450с.
48. Сопко В. Бухгалтерський облік: Навч. посібник. 3-те вид., перероб. і доп. К. : КНЕУ. 2000. 578с.
49. Стельмащук А.М., Смоленюк П.С. Бухгалтерський облік. Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури. 2007.538 с.
50. Соловей Н. В., Маліношевська К. І. Проблеми обліку дебіторської заборгованості. Проблеми підвищення ефективності інфраструктури: зб. наук. пр. НАУ. 2010. Вип. 25. С. 125–130.
51. Скіцько В. І. Модель прогнозової оцінки показників діяльності підприємства в сфері комерційного (товарного) кредитування. Вісник Запорізького національного університету: збірник наукових статей. Економічні науки. Запоріжжя: ЗНУ. 2014. С. 102–112.
52. Сливка Я. В. Актуальні питання щодо обліку розрахунків з покупцями та замовниками: систематизація поглядів. Вісник ЖДТУ: зб. наук.-техн. Праць. 2010. №2(52). С. 178–182.

53. Сук Л., Сук П. Організація обліку розрахункових операцій. Бухгалтерія в сільському господарстві : Всеукраїнський щомісячний науково - практичний журнал. 2009. № 23. С. 29–44.

54. Тирінов А. В. Дебіторська заборгованість підприємства: специфіка і сутність. Причорноморські економічні студії. 2016. Вип. 9(2 ). С.112-116.

55. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: Підручник. 2-ге вид. доповнене и перероблене. К.: Алерта. 2007.954 с.

56. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами: підручник / М. Ф. Огійчук та ін.; за ред. проф. М. Ф. Огійчука. 7-ме вид., перероб. і допов. Київ: Алерта, 2016. 1040 с.

57. Фінансовий облік: навчальний посібник : [для студентів економічних спеціальностей закладів вищої освіти] / за ред. І. Ф. Баланюка, Н. І. Пилипів, Т. М. Гнатюка та колективу авторів. Електронне видання. Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». 2019. 650 с.

58. Чорнобривець М. М. Дебіторська заборгованість: сутність та причини виникнення. Європейські перспективи. 2013. № 10. С. 181-185.

59. Яструбський М.Я., Левкович І.Р. Проблеми обліку розрахунків з дебіторами і кредиторами. Економіка та суспільство. Випуск 38. 2022. С. 113-117.

60. [http://www.rusnauka.com/15.PNR\\_2007/Economics/22015.doc.htm](http://www.rusnauka.com/15.PNR_2007/Economics/22015.doc.htm)

61. <http://docplayer.net/65637655-Rozdil-3-oblik-debitorskoyi-zaborgovanosti.html>

62. <http://referatu.com.ua/referats/183/20607/?page=0>

63. <https://studfiles.net/preview/5437528/page:5/>

64. [https://knowledge.allbest.ru/audit/2c0b65635b2bc69b5d43a88421316c37\\_1.html](https://knowledge.allbest.ru/audit/2c0b65635b2bc69b5d43a88421316c37_1.html)

65. [http://sophus.at.ua/publ/2013\\_11\\_21\\_22\\_kampodilsk/sekcija\\_4\\_2013\\_11\\_21\\_22/avtomatizacija\\_debitorskoji\\_zaborgovanosti\\_jak\\_zasib\\_pokrashhennja\\_finansovogo\\_stanu\\_pidpriemstva/38-1-0-768](http://sophus.at.ua/publ/2013_11_21_22_kampodilsk/sekcija_4_2013_11_21_22/avtomatizacija_debitorskoji_zaborgovanosti_jak_zasib_pokrashhennja_finansovogo_stanu_pidpriemstva/38-1-0-768).
66. <https://knute.edu.ua/file/Mg==/5953baadbe714152e158fece915bb552.pdf>
67. Yevlash T.O. Accounts receivable analysys as a factor for improve the management of enterprises financial activity. Modern problems of regional development. Academic publishing house of the Agricultural University. Plovdiv. 2014. p. 92–96.
68. Accounting tools. URL: <http://www.accountingtools.com/receivable-securitization>.
69. Dhamija N. Finance and accounting for managerial competitiveness. Allahabad. 1997. 347 p.
70. JohnB.Ganning. The Economics of Accountancy. New York. RolandPress. 1929. p. 22.